НІВА

ГОД ВЫДАННЯ V
№ 16 (216)
17 КРАСАВІКА 1960
БЕЛАСТОК
ЦАНА 60 ГР.

· ОРГАН ГАЛОЎНАГА ПРАЎЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА ·

ЯГО ВОБРАЗ У НАШЫХ ДУМКАХ І СЭРЦАХ

22 красавіка 1870 года нарадзіўся Уладзімір Ленін — вялікі правадыр пралетарыята і ўсяго працоўнага чалавецтва, заснавальнік першай у гісторыі сацыялістычнай дзяржавы.

Адзначаючы 90-годдзе з дня нараджэння Леніна, працоўныя ўсяго свету звяртаюцца з пачуццямі гарачай любві да светлага вобразу Ільіча, да яго бессмяротнай навукі, чэрпаючы ў ідэях марксізма - ленінізма новыя сілы і энергію для барацьбы за свае карэнныя жыццёвыя інтарэсы, за справу міру, дэмакратыі і сацыялізма.

Усё сваё жыццё Ленін аддаў справе вызвалення рабочых і сялян ад прыгнёту капітала, ад улады капіталістаў і памешчыкаў, справе пабудовы сацыялізма.

Правадыр рэвалюцыі, які спалучаў у сабе моц тэарэтыка — вучонага з дасканалым талентам рэвалюцыянера - арганізатара мас, Ленін працягваў справу Маркса і Энгельса, развіў далей усе тры састаўныя часткі марксізма — дыялектычны і гістарычны матэрыялізм, палітычную эканомію і тэорыю навуковага камунізма.

З самага пачатку сваёй рэвалюцыйнай дзейнасці Ленін сканцэнтраваў галоўную ўвагу на распрацоўцы такіх асноўных праблем тэорыі рэвалюцыі, як пытанні аб кіруючай ролі (гегемоніі) пралетарыята, аб саюзе пралетарыята і ўсяго сялянства і іх рэвалюцыйна — дэмакратычнай дыктатуры ў буржуазна - дэмакратычнай рэвалюцыі, аб перарастанні буржуазна - дэмакратычнай рэвалюцыі ў сацыялістычную і саюзе пралетарыята і бяднейшага сялянства, аб дыктатуры пралетарыята, аб кіруючай ролі партыі ў рэвалюцыі, у будаўніцтве сацыялізма і камунізма.

Ленін пастаянна вучыў звязваць тэорыю з жыццём, узбагачаць тэорыю на аснове вывучэння новага вопыту.

Камуністычныя і рабочыя партыі свята захоўваюць і няўхільна выконваюць запаветы свайго вялікага правадыра і настаўніка.

Гістарычныя рашэнні XX з'езда КПСС з'яўляюцца прыкладам творчага развіцця тэорыі марксізма - ленінізма, няўхільнага захоўвання нормаў партыйнага жыцця, прынцыпаў калектыўнага партыйнага кіраўніцтва. У дакладзе М. Хрушчова на XX з'ездзе КПСС і ў рашэннях з'езда развіта ленінскае вучэнне аб мірным суіснаванні двух грамадскіх сістэм, выстаўлена палажэнне аб магчымасці прадухілення войнаў у нашу эпоху, аб формах пераходу да сацыялізма ў шэрагу капіталістычных краін, аб шляхах устанаўлення адзінства рабочага класа ў капіталістычных краінах.

Ідэі Леніна аказваюць магутны ўплыў на ўвесь ход сусветнай гісторыі. Яны жывуць у справах камуністычных і рабочых партый, у справах працоўных лагера міру і дружбы паміж народамі, у трыумфе ідэй пралетарскага інтэрнацыяналізма.

Светлы вобраз Леніна жыве ў думках і сэрцах рабочых, сялян, працоўных усяго свету.

ТЫ НЕУМІРУЧЫ, ДАРАГІ НАШ ЛЕНІН

Так многа нас з ўсяго зямнога шара
Сустрэла свята моладзі ў Маскве.
Мы прывязлі у сэрцы свае мары,
Каб Леніна убачыць наяве.

Мы, маладое міру пакаленне,
Плячо ў плячо ішлі жывым вянком,
Чырвонай плошчай, дзе вялікі Ленін
У маўзалеі спачыў вечным сном.

Ён не памёр, народ яго нябыту,
Зямлі сырой і смерці не аддаў.
І нё труну, а толькі дом з граніту
На сотні год яму пабудаваў.

Я ганарыўся, што ў маёй краіне
Правадыра асталіся сляды,
Што ля Карпат, у вёсцы Пароніне,
Пражыў наш мудры Ленін два гады.

Што думаў чэх каля мяне — цікава,
Магчыма, што якраз прыпамінаў,
Што ў яго Празе, над ракою Влтавай
Калісьці Ленін многа працаваў.

І побач немец ўспамянуў, здаецца,
Што ў Лейпцыгу вялікі чалавек
Выкрэшваў «Іскру», даў ёй разгарэцца,
Свяціў людзям, што церпяць гвалт і здзек.

Што марыў негр — дадумвацца не трэбэ
Аб тым сказалі слёзы у вачах.
Ён верыў, што хоць Ленін у іх не быў,
Радзіма негра ўбачыць Ільіча.

Негр Леніна павёз у сваім сэрцы,
У Афрыку забраў яго з сабой,
Каб той народ, што стогне ў паняверцы,
Павесці ў бой, за вызваленне бой.

Ты, правадыр, шлях указаў народам
І шляхам тым да мэты ўсе ідуць.
Ужо многія дабіліся свабоды.
Час недалёк — ўсе ланцугі парвуць.

Тваё імя — гэта жыцця праменні,
Тваё імя — гэта свабоды кліч.
Ты неўміручы, дарагі наш Ленін,
Ты несмяротны, дарагі Ільіч!

ВІКТАР ШВЕД

Н. К. КРУПСКАЯ

КРАКАЎ 1914 г.

Хоць даўно ўжо ўсё пахла вайной, але, калі вайна была аб'яўлена, гэта неяк ашаламіла ўсіх. Трэба было выязджаць з Пароніна, але, куды можна было ехаць, было яшчэ зусім няясна. У той час цяжка хварэла Ліліна, і Зіноўеў так ці інакш не мог нікуды рушыць. Жылі яны ў той час у Закапаным, дзе былі лекары. Таму мы і вырашылі застацца пакуль што ў Пароніне. Ільіч напісаў у Капенгаген Кабецкаму, прасіў інфармаваць, наладзіць сувязь са Стакгольмам і гд. Калі пачалася мабілізацыя, мясцовае гуральскае (горнае) насельніцтва было зусім прыгнечаным. З кім вайна і за што вайна, ніхто нічога не разумеў, ніякага ўздыму не было, усе ішлі як на ўбой. Наша гаспадыня, уласніца дачы, сялянка, была зусім прыбіта горам: у яе ўзялі на вайну мужа. Ксёндз з амбона імкнуўся распаліць патрыятычныя пачуцці. Папаўзлі розныя чуткі, і шасціґадовы суседскі хлапчук з бядняцкай сям'і, які пастаянна швэндаўся каля нас, таямніча паведаміў мне, што рускія — ксёндз гэта гаварыў — сыплюць атруту ў калодзежы.

7 жніўня да нас на дачу прыйшоў паронінскі жандармскі вахмістр з панятым — мясцовым селянінам з ружжом — рабіць вобыск. Чаго шукаць, вахмістр сам добра не ведаў, пакапаўся ў шафе, знайшоў не зараджаны браўнінг, узяў некалькі сшыткаў па аграрнаму пытанню з лічбамі, паставіў некалькі нязначных пытанняў.

Паняты збянтэжана сядзеў на краёчку стула і здзіўлена разглядаўся, а вахмістр над ім здзекваўся. Паказваў на банку з клеем і пераконваў, што гэта бомба. Затым сказаў, што на Уладзіміра Ільіча ёсць данос і ён павінен яго арыштаваць, але так як назаўтра раніцай усё роўна прыдзецца везці яго ў Новы Тарг (бліжэйшае мястэчка, дзе былі вайсковыя ўлады), дык няхай лепш Уладзімір Ільіч прыдзе сам да ранішняга цягніка, які ў шэсць гадзін ад'язджае. Было зразумела: пагражае арышт, а ў ваенны час — у першыя дні вайны лёгка маглі мімаходам укакошыць. Уладзімір Ільіч

(Працяг на стар. 3)

У. І. Ленін з групай камандзіраў абходзіць фронт войск ўсеагульнага навучання на Чырвонай плошчы. Масква, 25 мая 1919 г.

Перадз'ездаўская дыскусія

Пашырыць ідэйна - палітычную і асветную дзейнасць

Гэта вельмі добра, што рэдакцыя «Нівы» разгарнула перадз'ездаўскую дыскусію. Ужо некалькі таварышаў напісала свае заўвагі. Таварышы Баравік і Юзвюк у сваіх артыкулах закранулі некалькі важных пытанняў, якія адносяцца да ўнутранай дзейнасці Галоўнага Праўлення. Аднак да гэтага часу ніхто не абмеркаваў працы таварыства сярод шырокіх мас беларускага насельніцтва. Вось аб гэтым я і хачу напісаць.

Нашае таварыства з'яўляецца грамадска - культурным таварыствам. Гэта значыць, што задачай яго

з'яўляецца масава - палітычная і культурна-асветная дзейнасць сярод шырокіх мас беларускага насельніцтва. У абавязкі таварыства і ўсіх яго органаў уваходзіць утрымліваць цесную сувязь з насельніцтвам, арганізоўваць на вёсцы масавыя гурткі, даклады, вячэрнія курсы і мастацкія гутаркі, праводзіць работу па ўкараненню прагрэсу ў сельскагаспадарчай вытворчасці. Таварыства, выкарыстоўваючы мясцовыя ўмовы і нацыянальную спецыфіку, павінна пранікаць да самых шырокіх мас і мабілізоўваць іх да выканання пастаўленых партыяй задач.

На жаль, таварыства вельмі мала ўключаецца ў агульнанародную барацьбу пабудовы сацыялізма і развіцця культуры нашай краіны. Галоўнае Праўленне замкнулася вакол сваіх унутраных спраў. Яго асветна - культурная дзейнасць абмяжоўваецца часта супрацоўніцтвам з Куратарыумам і Аддзелам Культуры, хорам пры БГКТ ці арганізацыяй жывіроўні і ў большасці выпадкаў не выходзіць за межы Беластока. Жывіроўня — гэта вельмі добрая рэч, але дрэнна, калі многія таварышы з Галоўнага Праўлення бачаць толькі жывіроўню, калі яны замыкаюцца вакол сваіх вельмі вузкіх унутраных спраў і не бачаць сваёй адарванасці ад вёскі, ад шырокіх мас беларускага насельніцтва. А такая адарванасць і велізарны недахоп масава-палітычнай і культурнай дзейнасці таварыства сярод беларускага насельніцтва ў вёсцы аж надта выразны. У многіх вёсках Сакольскага, Беластоцкага, а нават і Сямяціцкага паветаў людзі не ведаюць не толькі аб дзейнасці, але і аб існаванні самога таварыства. Ды і адкуль яны могуць аб гэтым даведацца, калі ад самага пачатку дзейнасці таварыства, акрамя некалькіх журналістаў «Нівы», ніхто там да іх не прыязджаў ніхто не рабіў там ні гутарак, ні дакладаў на іх роднай мове. А ці хто калі з Галоўнага Праўлення падумаў аб гэтым? Калі б запытацца старшыню, сакратара ці актывістаў Галоўнага Праўлення, колькі яны разоў былі ў вёсцы і гутарылі з людзьмі, дык адказ на гэтае пытанне быў бы для іх не вельмі карысны. Трэба сказаць проста, што вельмі засядзеліся таварышы ў Галоўным Праўленні ў Беластоку. Шмат часу трацяць яны на менш важныя ўнутраныя справы і вельмі мала выязджаюць на вёску да людзей самі і не мабілізуюць на гэта актыў таварыства. А на вёсцы нашай масава-палітычнай дзейнасці сапраўды не відаць. Павятовыя аддзелы ў Саколцы, Сямяцічах і Беластоцкім павеце зусім не актыўныя і мала што робяць. Многія гурткі не маюць ад Праўлення дастатковай дапамогі і існуюць толькі на паперы.

А колькі ёсць членаў таварыства? Ці столькі іх павінна быць? Ці ўсяго толькі пяць тысяч экзэмпляраў «Нівы» павінна разыходзіцца? Думаю, што становішча было б многа лепшае, каб аператыўнасць Галоўнага Праўлення была большая.

Думаю, што далей нельга нам так працаваць. У першую чаргу, неабходна падняць аператыўнасць Галоўнага Праўлення і яго аддзелаў і звярнуць яго галоўную ўвагу на ўмацаванне сувязі з шырокімі масамі беларускага насельніцтва ў вёсцы. Галоўнае Праўленне павінна пераканацца ў тым, што яго галоўнай задачай з'яўляецца разгортванне масава - палітычнай і культурнай дзейнасці сярод шырокіх мас і адсюль трэба яму больш займацца праблемамі, якія выстаўляе перад народам сучаснае жыццё, якія штодзённа турбуюць масы. Таварыству нельга наглядаць з боку на барацьбу партыі за прагрэс у сельскай гаспадарцы, у будаўніцтве школ тысячагоддзя, і многіх іншых галінах нашага сучаснага жыцця. Таварыству трэба ўключыцца ў гэтую барацьбу і актыўна дапамагаць партыі ў ажыццяўленні яе мерапрыемстваў. Галоўнае Праўленне і яго аддзелы павінны прыцягнуць шматлікі актыў і пры яго дапамозе пайсці шырокім фронтам да мас.

Вось цяпер наша галоўная задача.

МІХАСЬ ПАСОВІЧ

З III павятовай канферэнцыі БГКТ у Бельску

Удзельнікі на канферэнцыі з увагай выслухалі справаздачны даклад старшыні Бельскага аддзела Кастуся Майсені.

Прэзідыум III павятовай канферэнцыі Бельскага аддзела Беларускага грамадска - культурнага таварыства.

Дыплом і кніжную ўзнагароду за выдатныя поспехі ў працы атрымлівае з рук сакратара ГП БГКТ В. Шведа Галіна Карпюк, настаўніца са Шчытоў.

Члены новага праўлення Бельскага аддзела БГКТ, выбраныя III павятовай канферэнцыяй.

15 год братэрскай дапамогі

21 красавіка спаўняецца 15 год з дня падпісання дагавору аб дружбе, узаемадапамозе і супрацоўніцтве паміж Польшчай і Савецкім Саюзам.

Што зроблена ў Польшчы, дзякуючы савецкай дапамозе? Каб зрабіць пералік прамысловых аб'ектаў, якія былі пабудаваны ў выніку дапамогі Савецкага Саюза, патрэбна шмат месца. Таму ўспомню толькі важнейшыя з іх:

Металургічны завод імя Леніна ў Новай Гуце, вытворчасць якога ў гэтым годзе будзе складаць 2 мільёны тон сталі, завод грузавых машын у Любліне. Першы ў Польшчы алюмініевалiцейны завод у Ставіне, завод перапрацоўкі высокаякаснай сталі «Варшава», навейшыя электрастанцыі «Явожна», «Дыхаў», «Скавіна», «Тарноў», шарыкападшыпнікавы завод у Красніку на Люблінпчыне, камбінат азотных злучэнняў у Кендзежыне, усялякія хімічныя прадпрыемствы, напрыклад, у Янікаве, Чэнстахове і Асвянціме, а таксама тонкасуконныя камбінаты ў Фастах і Замброве на Беласточчыне.

Усе гэтыя заводы і прадпрыемствы з'яўляюцца доказам, што дапамога ў выглядзе капіталаўкладанняў з боку Савецкага Саюза заўсёды была адлюстраваннем важнейшых патрэб польскай гаспадаркі. У доўгатэрміновых дагаворах, падпісаных у апошні час, прадугледжана яшчэ шырэйшая дапамога Савецкага Саюза машынамі і камплектнымі абсталяваннямі. Незалежна ад пастаяннай далейшай разбудовы металургічнага завода імя Леніна, электрастанцыі Тураў, іншых заводаў і прадпрыемстваў, будаваных у мінулыя гады, на працягу будучай 5-годкі наша краіна закупіць у Савецкім Саюзе ўстаноўкі для коксазаводаў і магутнага нафтаперагоннага завода ў Клодзку, гадавы перагон якога разлічаны на 6 мільёнаў тон нафты.

Асноўныя галіны польскай прамысловасці, як металургічная, электрычная і тонкасуконная, змогуць развівацца толькі дзякуючы імпарту сыравіны і паліва. Галоўным пастаўшчыком гэтых прадуктаў быў і з'яўляецца Савецкі Саюз. У гэтым годзе на агульную колькасць імпартаваных Польшчай металічных руд, Савецкі Саюз даставіць: 80 працэнтаў жалезнай руды, 76 прац. марганцавай руды, 100 прац. нікелю, а таксама 100 прац. нафты, 56 прац. хлопку і звыш 83 прац. ільну. Доўгатэрміновы дагавор на перыяд бліжэйшай 5-годкі прадугледжвае значнае павелічэнне з боку Савецкага Саюза паставак сыравінных матэрыялаў для Польшчы. Варта ведаць, што, напрыклад, на працягу 1961 — 1965 гадоў наша краіна атрымае ад Савецкага Саюза 35,5 мільёнаў тон жалезнай руды, 16 мільёнаў тон нафты і нафтавых прадуктаў, каля 400 тысяч тон хлопку, вялікую колькасць руды, каляровых металаў і прадметаў шырокага ўжытку (самаходаў, тэлевізараў, хатніх халадзільнікаў, сціральных машын, фотаапаратаў, гадзіннікаў і г. д.).

Прагрэс у працэсе індустрыялізацыі Польшчы, зроблены, галоўным чынам, дзякуючы дапамозе Савецкага Саюза, даў магчымасць змяніць гаспадарчую структуру краіны, а за тым — экспарту.

Пастаянна павялічваецца экспарт машын і абсталяванняў з Польшчы ў Савецкі Саюз. У гады бліжэйшай 5-годкі Польшча даставіць Савецкаму Саюзу 120 марскіх суднаў, водазмяшчальнасцю да 20 тысяч ТДВ, 15 тысяч таварных вагонаў, 5.900 цыстэрнаў, 1750 пасажырскіх вагонаў, сотні камплектаў механічных дэталяў, а таксама ўстаноўкі для халадзільных і дрожджавых заводаў і прадпрыемстваў лёгкай прамысловасці. Трэба падкрэсліць, што на працягу 5-годкі наш экспарт у Савецкі Саюз павялічыцца на 90 працэнтаў, а імпарт — толькі на 53 працэнты. Такім чынам, павялічыцца гандлёвы баланс Польшчы.

Сяброўская дапамога Савецкага Саюза для Польшчы праяўляецца не толькі ў карысным для нас гандлёвым абмене. Яна ахоплівае таксама ўсе галіны навукова - тэхнічнага супрацоўніцтва.

Гэты павярхоўны аналіз польска - савецкіх гаспадарчых суадносін насоўвае думку; калі Польшча на працягу 15 год з пастаўшчыка сыравіны і харчавых прадуктаў для развітых капіталістычных краін ператварылася ў індустрыяльную краіну, то гэта, у значнай меры, дзякуючы шырокаразгорнутаму супрацоўніцтву і дапамозе Савецкага Саюза.

УЛ. ЛАЗІНСКІ

ГЕОРГІ ВРАНЦАЎ

маёр Стажараў

ПЕРАКЛАД ХВЕДАРА АСІНІЧА

Нядзелю пасля сустрэчы з Крываручанкам выпаў дзень, які прынёс мне шмат моцных і супярэчлівых уражанняў.

Паснедаўшы, я заглянуў да Фамы Філімоныча. Ён сядзеў у сваім «закутку» і накладваў латку на валёнак.

— Вач, — пажалуйся ён, паказваючы на вялікую дзірку ў задніку, — кашы просяць.

У руцэ Фамы Філімоныча шыла, у губах канцы дратвы. Ён прымерваў латку то адным, то другім бокам, пакуль нарэшце не паклаў яе як трэба.

— Часок ёсць? — спытаў стары.

— А што?

— Пасядзі, паслухай. Тое-сёе даведаешся.

Фама Філімоныч адлажыў занятак і сцішыўшы голас сказаў:

— Прыбралі крапіўнае насенне!

— Каго? Якое крапіўнае насенне?

— Наклейкіна.

— Што ты кажаш?

— Ага.

— Калі?

— Тры дні назад.

— А чаго ж маўчаў?

Фама Філімоныч уздыхнуў, паматаў галавою:

— Я гэтыя тры дні хадзіў сам не свой — баяўся, каб канцы дзе не пака... ...цябе трывожыць не

85

хацеў. А цяпер, здаецца, усё мінавала. Проста камень з душы зваліўся.

— Раскажы дакладна. Хто ім займаўся? — тарапію я.

— Усё памаленьку, не тарапі... Ён жа, Наклейкін да Танюшкі заглядваў. Ну, і на другі дзень пасля таго прыходу зноў з'явіўся. Дачка, па маёй навучцы, сустрэчу яму вызначыла тры дні назад.

«Як вызарыцца, прыходзь, — гаворыць, — да маслабойкі». Той дурань згадзіўся. А маслабойка на канцы горада, ад яе да лесу з кіламетр. Гэта мы ўсё спярша з Сымонам узгоднілі, ды яшчэ адзін хлапчук памагаў, наш гарадскі, з падпольшчыкаў. У той дзень Сымон з лясніком Сцяпанычам — тры рэйсы з дрэвам у горад зрабілі. Два на чарзе, а трэці — разам. Ну, вярталіся, зразумела, параджняком. А мой хлапчук у гэты час назіраў. Калі яны апошні раз з горада выехалі, ён ім падаў сігнал. Тыя падкаціліі да маслабойкі, а Наклейкін падскоквае з нагі на нагу — відаць прамёрз. Ну, яны яго ў сані, войлакам прыкрылі — і ў лес

— І ўсё?

— А чаго ж табе яшчэ трэба?

— А далей што зрабілі?

— Ён сам за дарогу са страху кончыўся! — стары засмяяўся.

(Працяг на стар. 4—5

86

КРАКАЎ 1914 г.

(Працяг са стар. 1)

з'ездзіў да Ганецкага, які жыў тады ў Пароніне, расказаў аб здарэнні. Ганецкі неадкладна даў тэлеграму сацыял-дэмакратычнаму дэпутату Марэку, Уладзімір Ільіч даў тэлеграму ў кракаўскую паліцыю, якая ведала яго як эмігранта. Ільіч непакоіўся, як мы ўдвух з маці застанемся ў Пароніне, адны ў вялікім доме, і ён дамовіўся з Т. Ціхамірнавым, што той на нейкі час пасяліцца ў нас у верхнім пакоі. Ціхамірнаў нядаўна вярнуўся з аланецкай ссылкі, і рэдакцыя «Праўды» паслала яго ў Паронін адпачыць, прывесці ў парадак расстроеныя ў час ссылкі нервы і, дарэчы, дапамагчы Ільічу ў справе складання зводкі ў сувязі з праходзячай кампаніяй за рабочы друк і інш. на аснове матэрыялаў, друкаваных у «Праўдзе».

Мы з Ільічом прасядзелі ўсю ноч, не маглі заснуць, надта было трывожна. Раніцай я правяла яго, вярнулася ў апусцеўшую кватэру. У той самы дзень Ганецкі наняў нейкую арбу і ў ёй даехаў да Новага Тарга, дабіўся сустрэчы з акружным начальнікам — імператарска-каралеўскім старастай, наскандаліў там, расказаў, што Ільіч — член Міжнароднага сацыялістычнага бюро, чалавек, за якога будуць заступацца, за яго жыццё прыдзецца адказваць, бачыў судовага следчага, яму таксама расказаў, хто такі Ільіч, і атрымаў для мяне дазвол на сустрэчу на другі дзень. Пасля прыезду Ганецкага з Новага Тарга мы склалі ў Вену ліст да члена Міжнароднага бюро, аўстрыйскага сацыял-дэмакратычнага дэпутата Віктара Адлера. У Новым Таргу я атрымала сустрэчу з Ільічом. Нас пакінулі адных, але Ільіч мала гаварыў (становішча было яшчэ зусім незразумелым). Кракаўская паліцыя дала тэлеграму, што западазраваць Ульянава ў шпіянажы няма падставы, такую ж тэлеграму прыслаў Марэк з Закапанэ, ездзіў у Новы Тарг заступацца за Ільіча адзін вядомы польскі пісьменнік. Даведаўшыся аб арышце Ільіча, Зіноўеў, які жыў у Закапанэ, неадкладна, нягледзячы на праліўны дождж, даехаў на веласіпедзе да старога народавольца паляка д-ра Длускага, які жыў ў 10 вярстах ад Закапанэ. Длускі зараз жа наняў фаэтон і паехаў у Закапанэ, стаў тэлеграфаваць, пісаць пісьмы, пайшоў дзесьці на перагаворы. Мне давалі спатканне кожны дзень. Раніцай шасцігадзінным цягніком я выязджала ў Новы Тарг — ехала гадзіну, пасля да гадзіны дванаццатай шлялася па вакзале, пошце, рынку, пасля была гадзінная сустрэча з Уладзімірам Ільічом. Ільіч расказваў аб сваіх турэмных сужыцелях. Сядзела многа мясцовых сялян, хто за тое, што пашпарт пратэрмінаваны, хто за тое, што налогу не ўнёс, хто за спрэчкі з мясцовымі ўладамі; сядзеў нейкі француз, нейкі чыноўнік — паляк, які дзеля таннасці праехаўся па чужым пашпарце, цыган, які праз сцяну турэмнага двара перакліkаўся з жонкай, якая прыходзіла пад турэмны мур. Ільіч успамінаў сваю шушэнскую юрыдычную практыку сярод сялян, якіх вызваляў з усялякіх цяжкіх становішч і арганізаваў у турме своеасаблівую юрыдычную кансультацыю, пісаў заявы і гд. Сужыцелі па турме гаварылі на Ільіча «бычы хлоп», што значыць «моцны мужык». «Бычы хлоп» памалу акліматызаваўся ў турме Новага Тарга і прыходзіў на спатканне больш спакойным і ажыўленым. У гэтай крымінальнай турме па начах, калі засынала яе насельніцтва, ён абдумваў, што зараз павінна рабіць партыя, якія меры трэба прыняць дзеля таго, каб абярнуць выбухнуўшую вайну ў міравую схватку пралетарыята з буржуазіяй. Я перадавала Ільічу ўсе тыя навіны аб вайне, якія мне толькі ўдалося здабыць. Не перадала толькі наступнага. Аднойчы, вяртаючыся з вакзала, я чула, як сялянкі, што ішлі з касцёла голасна — мабыць мне на пачуэнне — гутарылі аб тым, што яны самі змогуць расправіцца са шпіёнамі. Калі начальства нават выпадкова выпусціць шпіёна, яны павыколваюць яму вочы, выражуць язык і гд.

Было зразумелым: заставацца ў Пароніне, калі звольняць Уладзіміра Ільіча, нельга. Я стала адкладаць тое, што неабходна будзе ўзяць з сабой, а што пакінуць у Пароніне. Гаспадарка ў нас зусім разладзілася. Хатнюю работніцу, якую прыйшлося ўзяць на лета ў сувязі з хваробай маці, і, якая расказвала суседзям усялякія небыліцы пра нас, пра нашы сувязі з Расіяй, я, выдаўшы ёй грошы на дарогу і зарплату наперад, пастаралася як найхутчэй сплавіць у Кракаў, куды яна ўсё імкнулася. Паліць у рускай печцы і хадзіць за прадуктамі дапамагала нам дзяўчынка суседкі. Мая маці, якой было ўжо 72 гады, надта дрэнна адчувала сябе. Яна бачыла, што нешта здарылася, аднак не магла ўсвядоміць сабе, што іменна. Хаця я ёй сказала, што Уладзіміра Ільіча арыштавалі, яна ўсё ж-такі часам гаварыла, што яго мабілізавалі на вайну; яна перажывала, калі я выязджала з дому: ёй здавалася, што я недзе знікну, як знік Уладзімір Ільіч. Наш сужыцель Ціхамірнаў задуменна курыў, разглядаў і парадкаваў кнігі. Аднойчы мне трэба было ўзяць насведчанне ад таго селяніна — панятога, над кім здзекаваўся жандарм у часе вобыску. Я хадзіла да яго дзесьці на край вёскі, і доўга мы размаўлялі з ім у яго хаце — тыповай беднацкай хаце аб вайне, аб тым, што гэта за вайна і хто за што ваюе, хто зацікаўлены ў гэтай вайне. Пасля ён па-сяброўску праводзіў мяне.

Урэшце, націск з боку венскага дэпутата Віктара Адлера і львоўскага дэпутата Дыяманда, якія паручыліся за Уладзіміра Ільіча, уздзейнічаў, і 19 жніўня Уладзімір Ільіч быў выпушчаны з турмы. Раніцай я, як заўсёды, была ў Новым Таргу. На гэты раз мяне нават прапусцілі ў турму дапамагчы забраць рэчы. Мы нанялі арбу і паехалі ў Паронін. Там прышлося праждаць яшчэ тыдзень, пакуль удалося атрымаць дазвол пераехаць у Кракаў. У Кракаве мы пайшлі да той гаспадыні, у якой раней наймалі пакоі Каменеў і Інесса. Палова кватэры была занята санітарным пунктам, аднак гаспадыня адступіла нам сякі-такі куток. Ёй было, зрэшты, не да нас. Толькі што прайшоў першы бой пад Краснікам, у якім удзельнічалі яе два сыны, што пайшлі на вайну добраахвотнікамі, і яна не ведала, што з імі.

На другі дзень з акна гасцініцы, куды мы перабраліся, мы наглядалі страшэннае відовішча. Прыехаў цягнік з Красніка, прывёз загінуўшых і параненых. За насілкамі беглі родныя тых, хто прымаў удзел у баі пад Краснікам і заглядалі ў твары нежывых і паміраючых з баязню пазнаць у іх сваіх блізкіх. Тыя, хто быў лягчэй ранены, з перавязанымі галовамі і рукамі, самі памалу ішлі ад вакзала. Сустракаўшыя цягнік дапамагалі ім несці рэчы, падносілі ім піва ў кубках, узятых з суседніх рэстаранаў, падавалі ежу. Мімаволі прыходзіла думка: вось яна вайна! — а гэта быў яшчэ першы бой.

У. І. Ленін і Н. К. Крупская з пляменнікам Леніна Віктарам і дачкой дворніка Верай у садзе ў Горках. (Жнівень — верасень 1922 г. Горкі)

Старадаўнія вялікодныя звычаі ў беларусаў

(Этнаграфічныя матэрыялы)

Вялікодныя абрады і звычаі ў цыкле гадавых народных свят займаюць адно з найважнейшых звенняў. Гэтыя абрады і звычаі арганічна звязаны з прыходам вясны, з сонечным веснавым уздымам.

У далёкія, дахрысціянскія часы, сучасны хрысціянскі вялікдзень, назва якога народная, старая і нехрысціянская — гэта было вялікае народнае веснавое свята, прысвечанае прабуджэнню і прыходу вясны, культу сонца і тым сілам усемагутнай і таямнічай прыроды, якія ўздзейнічаюць на пладаноснасць зямлі, якія даюць добры ўраджай, прыплод жывёлы, ахоўваюць чалавека і жывёлу ад хвароб і няшчасця. Адначасова было гэта свята памёршых продкаў.

У гэтым артыкуле мы пастараемся высветліць тыя найстарэйшыя і наймацнейшыя элементы ў абраднасці і вялікодных звычаяў у беларусаў, якія шляхам традыцыі перанесены вякамі аж да нашых часоў, да нашага стагоддзя. Прааналізаваўшы этнаграфічныя матэрыялы, друкаваныя і цяпер збіраныя ў народзе, якія адносяцца да вялікоднага цыкла, мы без ніякага сумнення выяўляем наступныя і наймацнейшыя элементы, а іменна:

а) блізкую і арганічную сувязь чалавека з прыродай і з яе сіламі, якім ён падпарадкоўваецца, пакараецца і часта баіцца іх;

б) прабуджэнне і ўрачысты прыход вясны;

в) лячэбная моц вады, агня і ветру;

г) асаблівы культ сонца і яго сімвала — яечка;

д) аграрны элемент;

е) культ памёршых;

і ж) гульні і розныя забавы, звязаныя з вялікодным святам.

Вялікдзень і да апошніх дзён захаваўся ў практыцы і свядомасці народа як свята вельмі вялікае, важнае і ўрачыстае. Беларус, як і іншыя народы, рыхтаваўся да гэтага свята фізічна і псіхічна яшчэ загадзя. Гэтае свята хвалявала ўсіх: ад дзіцяці да старога. Хрысціянства, намагаючыся надаць гэтаму народнаму «паганскаму» святу вясны свой хрысціянскі змест і змяніць некаторыя формы, не змагло на працягу доўгіх вякоў выкарчаваць найбольш істотныя народныя старадаўнія элементы, якія па сённяшні дзень ствараюць моцны шкілет гэтага свята. Беларус змог «паставіць Богу свечку, а чорту качарэжку». Ён дасканала згарманізаваў адвечныя народныя элементы з навейшымі, хрысціянскімі. Калі праглядваем вялікодныя звычаі і абрады, то бачым гэтае спалучэнне. Агляд вялікодных звычаяў фактычна належыла б пачаць ад «Выклікання вясны», г. зн. ад 8 сакавіка. Дзеля таго аднак, што багацтва і разнароднасць матэрыялу празмерна вялікая, то распачнем ад Вербніцы і закончым на чацвертым дні Вялікадня, г. зн. на Градавой Серадзе.

Вербніца. У гэту нядзелю людзі, спаткаўшыся, ўзаемна сцёбаюць адзін другога галінкай вярбы, прыгаварваючы нейкія «магічныя» словы. А маці раніцай, у гэту нядзелю будзіць дзетак на снеданне, і, небалюча сцёбаючы галінкай вярбы, кажа:

«Не я б'ю, вярба б'е,
За тыдзень Вялікдзень!
Хіра ў лес, а здароўе ў косці..»

А ўсе іншыя, сцёбаючы вярбой, прыгаворваюць:

«Не я б'ю, вярба б'е,
За тыдзень Вялікдзень,
Будзь здароў, як вада,
Будзь багат, як зямля!..»

Якія ж вялікія якасці прыпісваюцца вадзіцы і зямельцы! Як бачым, галінка вярбы ў гэты дзень прыдбала нейкую чарадзейскую моц.

Прынёсшы з царквы ці з касцёла свянцоную вярбу, клалі яе за абразы, або затыкалі пад столь і там яна заставалася аж да патрэбы. Як бачым, сам дотык галінкі вярбы лечыць чалавека, лечыць жывёлу. Праганяе хіру (хваробу) ў лес і заганяе здароўе ў косці. Яна, гэта чарадзейская галінка, адганяла нячыстую сілу ад чалавека, яна ахоўвала жывёлу ад ведзьмаў і чараўніц, яна адварочвала цёмныя градовыя хмары ад хвалюючыхся збожжам сялянскіх ніў.

Прыведзеныя ніжэй матэрыялы падцвярджаюць сказанае. Каб вярнуць здароўе хвораму, хапала дакрануцца галінкай да яго, або хворыя глыталі катанкі з галінкі вярбы, як мы сёння пілюлі ад грыпу. Руплівая гаспадыня, выганяючы першы раз вясной у поле сваю кароўку, сцёбала яе галінкай свянцонай вярбы, абкурывала дымам з коцікаў вярбы сваю карміцельку — Красулю, каб такім чынам забяспечыць яе ад чараўніц і драпежнага звера. Нябошчыку давалі ў руку галінку вярбы, каб ён, ідучы на той свет, мог абараняцца ад нячыстай сілы, якая зарыцца на яго душу. Дбайны гаспадар, абыходзячы на Вялікдзень сваё поле, затыкаў у глебу галінку вярбы, каб забяспечыць пасевы ад града і навальніцы, адначасова складаў зямельцы — маці дары: закопваў у глебу косці ад свянцонага мяса, а таксама закопваў яечка-крашанку, сімвал жыцця і сонца, як найдаражэйшую дань.

У купальскую ноч кожная гаспадыня затыкала галінку вярбы пад дзвярыма хлява, каб гэтакім чынам адстрашыць ведзьмаў і чараўніц, якія ў гэтую ноч намагаюцца прабрацца ў хлявы і «псуць» кароў. Як бачым, хрысціянская «пальма» ніякай ролі не грае ў народнай практыцы. Уся чарадзейская сіла належыць да старадаўняй народнай вярбы.

Якія ж мы знаходзім народныя старадаўнія элементы ў перадвялікадныя дні, г. зн. у Вялікі Чацвер, Пятніцу і Суботу? Тут выяўляюцца перад усім лячэбныя і аграрныя элементы.

Чысты Чацвер. Хрысціянскі змест прыдае гэтаму дню простае значэнне: малітва ў святынях і падрыхтоўка да Вялікадня. Беларус дасканала годзіць хрысціянскія элементы са сваімі народнымі, якія глыбокімі карэннямі сягаюць у грунт старадаўнасці. Царква царквой, прыборка ў хаце, мыццё хатніх прыладаў, убогай мэблі і г. д. Але асноўнае ён ведаў, што ў Чысты Чацвер, каб пазбавіцца чыраў і іншых хвароб, ды забяспечыцца на цэлы год ад хвароб, трэба ў момант усходу сонца акунуцца ў рэчцы ці ў лужыне, нават і тады, калі б начнымі прымаразкамі «была вадзіца сцягнута». Добры гаспадар ведаў, што ў Чысты Чацвер трэба абавязкова заворваць. Калі няма магчымасці заараць цэлых гоняў, то трэба прагнаць хоць пару баразён. Гэтым ён забяспечваў будучыя пасевы ад дзікага зелля і ад шкоднай мошкі, якая паядае лісткі і падгрызае карэньчыкі ў раслін.

Вялікая Пятніца таксама праходзіць у падрыхтоўцы гаспадароў і гаспадынь да вялікага свята. У гэты дзень ва ўсіх настрой знешне сумны, сур'ёзны, але ў душы радасна, бо прыбліжаецца доўга чаканае свята, якое пры-

(Працяг на стар. 6)

ШКОЛА і ЖЫХАРЫ ВЁСКІ

Вучні многіх школ вывучаюць геаграфію, гісторыю, біялогію і іншыя прадметы і нядрэнна ведаюць матэрыял па гэтых дысцыплінах. Яны беспамылкова арыентуюцца на фізічнай карце, без запінкі назавуць выдатных гістарычных дзеячоў.

Гэта вельмі добра. Але ў той час даводзіцца часта сустракацца з такімі фактамі, калі вучні многіх школ не ведаюць, з якімі паветамі мяжуе іх павет, а таксама нічога не ведаюць з гісторыі сваёй вёскі, аколіцы.

Каб пазбегнуць таксама недахопу, настаўніцкі калектыў валілаўскай школы, і ў першую чаргу яе кіраўнік Ян Сянкевіч, многа ўвагі ўдзяляюць прывіццю вучням любві да сваёй вёскі, аколіцы. Вось таму школа арганізуе спатканні з людзьмі, якія ведаюць гісторыю сваёй вёскі.

З вялікім зацікаўленнем вучні слухалі расказ Янкі Сарачынскага, аднаго з старэйшых жыхароў вёскі, аб мінулым Валіл і аколіцы. А гэтыя аколіцы маюць багатую гісторыю.

У 1863 годзе пад вёскаю Валілы ў Перацёсах народныя паўстанцы пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага змагаліся з царскім войскам. У гэтай бітве загінула шмат паўстанцаў. Яны пахаваны ў брацкай магіле, на якой стаіць помнік. І гэтай магілай апякуецца гарцэрская дружына валілаўскай школы. На магіле растуць кветкі. Заўсёды там парадак. 12 кастрычніка ў дзень Войска Польскага, уся школа складае вянкі на гэтай магіле, а настаўнікі расказваюць аб дзейнасці Кастуся Каліноўскага, радзімая вёска якога знаходзіцца не так далёка ад Валіл. Вельмі цікавая хроніка аколіцы вядзецца Янам Сянкевічам.

УРЫЎКІ З ХРОНІКІ

Вучні даведаліся, што ў далёкім мінулым аколіцы Валіл былі пакрыты пушчай. Доказам гэтага з'яўляюцца рогі аленя і лося, знойдзеныя ў 1955—56 навучальным годзе ў адлегласці 150 метраў ад школы на месцы, званым могілкамі, у яме, з якой бралі жвір. Захоўваюцца яны ў канцылярыі школы.

У далёкім мінулым у час вялікай буры на месцы сённяшняй вёскі Валілы было вывалена з карэннямі многа дрэў. І таму назва вёскі Валілы паходзіць ад слова «валіць».

Першыя жыхары вёскі, якія з'явіліся прыблізна ў першай палавіне XVII стагоддзя, вымерлі ад халеры і былі пахаваны на месцы, якое завуць цяпер «могілкамі».

Пазней жылі тут прыгонныя сяляне, вызнаўцы праваслаўнай і ўніяцкай рэлігій.

На месцы, дзе цяпер забудаванні ПГР Валілы, быў маёнтак памешчыка. Там стаялі бровар, гарэльня і канюшні. У вёсцы Валілы быў збожжавы магазін памешчыка, з якога вясною і летам пазычаў ён збожжа прыгонным сялянам за адробак.

У 1912 годзе каля вёскі праходзілі войскі Напалеона па так званым «Напалеонаўскім тракце». А ў аколіцы Валіл, у Каралеўскім стойле, Напалеон затрымоўваўся на адпачынак. Яшчэ і сёння можна знайсці пад мохам недагніўшыя пні спіленых дрэў, з якіх была пракладзена дарога ў багністым лесе. Пазней Напалеонаўскі тракт стаў важным шляхам для купцоў і гандляроў.

У вёсках, распаложаных па Напалеонаўскім тракце, былі корчмы, заездныя двары і начлежныя дамы.

НАСТАЎНІКІ І МОЛАДЗЬ

Цяжка пераацаніць ролю мастацкай самадзейнасці на вёсцы. Яна дае магчымасць арганізаваць культурны адпачынак моладзі, садзейнічае згуртаванню калектыву, развівае пачуццё прыгожага. У Валілах з'яўляецца яна добрым стымулам у вучобе, бо там больш 20 членаў мастацкай самадзейнасці, якія не мелі падставовай адукацыі, ходзіць у школу і ў хуткім часе будзе трымаць экзамены за 7 класаў.

Настаўнікі шмат дапамагаюць моладзі падняць мастацкую самадзейнасць на вышэйшы ўзровень.

У мінулым годзе самадзейныя артысты выступалі на сцэне з беларускай п'есай «Мікітаў лапаць». Цяпер рыхтуюць некалькі гумарэсак і п'есу «Кайце». Усе сходы моладзі, рэпетыцыі і выступленні адбываюцца ў школе. Вядома, гэта перашкаджае ўтрыманню адпаведнай чысціні, а таксама шмат клопатаў маюць з гэтым настаўнікі. І вось таму моладзь супольна з настаўнікамі зрабілі ўжо першыя крокі, каб арганізаваць грамадскім чынам святліцу. У Валілах ёсць пакінуты дом, які пасля рамонту будзе добрым культурным цэнтрам вёскі.

М. ХМЯЛЕЎСКІ

НЯПРОША

Па вуліцы ідзе чалавек. Можна яму «даць» 30—35 гадоў. Левая рука не ўсаджана ў рукаў паліто. Яна проста звісае і, здаецца, зусім безуладная. Чалавек затрымаўся, падцягнуў правай рукою левую палу паліто ўперад, пашчупаў левае плячо. А потым здаровай рукою пачаў варушыць і церці пальцы на хворай руцэ. Аб чымсьці прызадумаўся. На ягоным бледным і непабрытым твары відаць вялікі боль, боль глыбокі, ад сэрца. У ім крыецца заклапочанасць за лёс сваіх маладых гадоў...

Таргові дзень. На рынку ў мястэчку поўна людзей. Гоман розных галасоў раздаецца навокал. Каля няшчаснага чалавека з хворай рукою праходзяць многія. Іх пачырванелыя ад лёгкага марозу твары не выражаюць спачування. Але што яно дапамагло б? Дзве вучаніцы прайшлі міма, моўчкі азірнуліся на няшчаснага і прадоўжылі размову аб сваёй сяброўцы. Некалькі старэйшых жанчын затрымалася каля плоту і, узіраючыся на паволі ідучага з хворай рукою, пачалі размову. Чуваць былі толькі некаторыя словы: «...гэты нажавік, каб ён..., змарнаваў жыццё Янку..., але як ён будзе гадаваць сваіх дзетак...» Жанчыны, відаць, ведаюць добра гэтага чалавека, калі называюць яго імя. З іх гэтых некалькіх слоў можна было зарыентавацца, што чалавек мае знявечаную руку і то не ад вайны.

РАСКІНУЛАСЬ МОРА ШЫРОКА

Мікола Хрэноўскі выдаваў дачку замуж. Вяселле было ўлюбёнай тэмай размоў усіх жыхароў Белявіч. «А як, а што, а калі? Ці папросяць мяне (нас) на вяселле?» Такія «пытанні» хвалявалі людзей.

Хаця падрыхтоўка да вясельнай урачыстасці была добрая, але, вядома, на вяселле гаспадар не мог запрасіць усіх са сваёй вёскі. Па-за вясельнай ура-

На здымку група курсантаў.
фота аўтара

КУРС СТАРШЫНЬ і САКРАТАРОЎ ЗМВ

Ад 20 да 25 сакавіка ў Белавежы адбыўся курс старшынь і сакратароў гурткоў ЗМВ Бельскага і Гайнаўскага паветаў.

Курс арганізавалі паветовыя праўленні ЗМВ Гайнаўкі і Бельска, каб дакладна пазнаёміць кіраўнікоў гурткоў з новай праграмай дзейнасці нашага Саюза. Выкладчыкамі на курсе былі лепшыя дзеячы абодвух паветаў і Ваяводскага праўлення ЗМВ у Беластоку. Курс прайшло больш 100 асоб моладзі, з таго пераважная частка беларускай. На лекцыях моладзь сустрэлася з I сакратарамі ПК ПАРП і ЗСЛ Бельскага і Гайнаўскага паветаў, якія гаварылі аб ролі і заданнях Партыі ў сучасны момант; з кіраўнікамі сельскагаспадарчых арганізацый, брацкіх маладзёжных арганізацый ЛЗС і ЛПЖ; з кіраўнікамі ПЗГС-аў і прадстаўнікамі іншых установ і арганізацый, якія пазнаёмілі прысутных з сваёй праграмай дзейнасці.

У праграму курса былі ўключаны не толькі лекцыі, але і культурныя мерапрыемствы. Моладзь наведала Белавежскі музей і запаведнік. Некалькі разоў пабывала ў кіно.

На заканчэнне курса адбылася сустрэча моладзі з намеснікам старшыні Ваяводскага праўлення ЗМВ сябрам Валяноўскім і сябрам Какарко, які расказваў аб развіцці турыстыкі і аб планах на будучыню, а таксама з Гертрудай Цюпуўнай — старшынёю рады сяброўак ВП ЗМВ, якая правяла вельмі цікавую гутарку з моладдзю. Курсантаў наведаў таксама кіраўнік мастацкай самадзейнасці пры ВП ЗМВ Гратоўскі. Ён звярнуўся да моладзі з заклікам арганізоўваць і разгортваць самадзейніцкі мастацкі рух на вёсцы і карыстацца ў працы дапамогай кансультацыйнага аддзялення па справах мастацкага руху (Порадні руху артыстычнэго) ВП ЗМВ.

25 сакавіка пасля агульнага абеду моладзь з жалем развіталася і раз'ехалася ў свае вёскі. Яна павезла з сабой шмат успамінаў і новых ведаў з гэтага першага такога роду курса - падрыхтоўкі, дзе на працягу 5-ці дзён мела магчымасць расказаць аб сваёй працы і засвоіць вопыт іншых актывістаў Бельскага і Гайнаўскага паветаў.

ВІКТАР АСТРОЎСКІ
в. Плюцічы,

(Працяг са стар. 2)

Я аддзякаваў старога за прыемную навіну і пайшоў да сябе. Але праз дзве гадзіны Фама Філімоныч сам прыйшоў да мяне.

— Цецерукоў будзеце есці на абед, — аб'явіў ён. Ён ведаў, як трэба трымаць сябе ў маім пакоі.

— Што, капітан вярнуўся?

— Вярнуўся. Прывалок дзічынкі крыху, на кухню здаў.

— Калі крыху, то ўсім не дастанецца.

— З паўдзюжыны будзе, не больш.

— Гэта, па-твойму, крыху?

— На трох паляўнічых? Глупства!

Я сказаў, што вінаваты тут не паляўнічыя, а месца, што лес бедны дзічынай.

Стары не згадзіўся. Ён пераконваў мяне, што дзічыны ў лесе шмат. У гэты час у пакой увайшоў капітан Губарт.

— Чым займаецеся? — спытаў ён мяне.

— А вось спрачаемся наконт палявання. Стары запэўняе, што тут дзічыны шмат, толькі ніхто не ведае, як яе знайсці.

— А ты-та сам ведаеш? — звярнуўся Губарт да Фамы Філімоныча.

— А чаму я не павінен ведаць! Вядома, ведаю. Дваццаць гадоў хаджу па лесе.

Губарт бесцырымонна ўсеўся на мой ложак і закурыў.

87

— Ты толькі месца ведаеш ці сам паляўнічы? — пацікавіўся ён.

— Я патомны паляўнічы, — адказаў стары.

— Чаму ж ты мне да гэтых пор не паказаў добрых месц?

— А што вам паказваць! У вас і без мяне ёсць праваднік?

— Гэта хто ж праваднік?

— А Пахітун... Каб такі праваднік у стары час майму пану трапіўся, ён яму паказаў бы. Ей богу!

— А хто быў твой пан?

— Пан мой быў чалавек правільны і паляўнічы дасканалы, царства яму нябеснае. Карл Карлавіч Эдэнберг.

— О-о!.. Ты ў Эдэнберга служыў?

— Не служыў, а працаваў. Дзесяць гадкоў працаваў. Гэта быў паляўнічы! Цяпер такіх не сустрэнеш, куды там! Без мяне бывала ў лес ні кроку... А то Пахітун! Ха!

— Прыдзецца ўзяць цябе на паляванне. Пагляджу, які ты егер і за што цябе трымаў Эдэнберг.

Ён устаў з ложка і сказаў, каб я зайшоў да яго праз поўгадзіны. Калі я зайшоў у кабінет Губарта, ён аб'явіў, што праз некалькі дзён павязуць мяне на перакідку. Я не здзівіўся. Па ходу справы адчувалася, што маё прабыванне на даследчай станцыі набліжаецца да канца.

88

З заўтрашняга дня мяне пачнуць рыхтаваць да скачкоў з парашутам. Паведаміўшы гэта, Губарт выйшаў і сказаў, што зараз вернецца. Мне гэта выдалася дзіўным. На стале Губарта ляжалі розныя паперы, шыфраваныя тэлеграмы, гербавая пячатка. «Забыўчывасць наўмысная, — вырашыў я. Праверка не спыняецца ні на адзін дзень. Ну што ж...» Хапіла б мне працягнуць руку — і любы дакумент быў бы ў мяне. Але я нават не паварухнуўся. Відавочна, рэчы разложаны з такім разлікам, каб можна было выявіць, да чаго я датыкаўся. Магчыма і тое, што Губартназіраў за мною з нейкага месца.

Я сядзеў непарушна, робячы выгляд, што ўглыбіўся ў роздум. Увайшоў Губарт. Ён падаў мне лісток паперы, на якім былі напісаны шэсць прозвішчаў і адрасы рэкамендаваных для «работы» асоб. Іх я павінен быў адшукаць на нашым баку.

— Яны будуць ведаць толькі вас аднаго, — сказаў Губарт, — адзін другога не ведаюць. Запамятайце даныя аб кожным з іх, а запіску знішчыце. Паролі папярэднія.

Затым Губарт сказаў мне навіну, якая мяне вельмі ўстрывожыла: наладжана радыёсувязь з Курковым. Ужо праведзены тры двубаковыя сеансы.

89

НЫ ГОСЦЬ

чыстасцю засталося таксама шмат моладзі, бо вёска вялікая і народу нямала.

Але ў Белявічах, і ў шматлікіх іншых вёсках, увайшло ў традыцыю, што на вясельную забаву прыходзяць усе, у каго толькі ногі танцаваць ірвуцца І гэта ж, зразумела, стварае дадатковыя клопаты гаспадару, бо натоўп непрошаных гасцей і няпрошаных выклікае розныя сітуацыі, а затым — трэба знайсці залу на забаву, што звычайна надта цяжка. М. Хрэноўскаму ўдалося выпрасіць пакой на танцы ў свайго суседа Янкі Цыванюка.

✲

Каб быць на роўні вясёласці з вясельнымі гасцямі, хлопцы, якія выбіраюцца на забаву, абавязкова мусяць зрабіць многа разоў «па сто грамаў». Так, абавязкова, бо інакш «навошта ісці на забаву», як гавораць хлопцы, якія па-цвярозаму нават не прыходзяць.

Не інакш думаў і Янка Госцік. Але аднаму не выходзіла пакланяцца бутэльцы. «На шчасце» прыбыў да яго сябра Міхась Г. Абодва пайшлі да хаты Янкі Т., дзе чарка за чаркаю паплыла гарэлка. Гаварылі аб дзяўчатах, з вясёласцю ўспаміналі свае прыключэнні. А потым.., потым адзін другога чуў штораз слабей, а бацькам Янкі Т. аж у вушах звінела ад гарластых размоў і ахрыплых іх спеваў.

ДЫСПРАПОРЦЫІ І... «АБАРОНА»

Чым больш культурная забава, тым больш яна не падабаецца п'яным. Пры акордах рыпаючага гармоніка было весела ўсім: і вясельным гасцям, і прыбыўшым толькі патанцаваць. Але так было нядоўга, бо няпрошаныя госці перш чым сталі аматарамі танцаў, зрабіліся аматарамі п'янства. Сярод іх быў таксама Янка Госцік са сваімі сябрамі. Ні іх, ні ім падобным ворагаў на забаве не было. Агульным ворагам усіх удзельнікаў забавы магла стацца толькі гарэлка.

Першым шумець пачаў Паўка Т. Але яму не ўдалося выклікаць вялікай авантуры — не мог, быў надта п'яны. Янку Госціку здавалася, што ён яшчэ мала п'яны і пачаў шукаць паўлітра. «Але адкуль жа ўзяць? Няхай (проста — няхай!) дасць Цыванюк»,— падумалася яму. Але Янка Цыванюк, хаця быў таксама нядрэнна падхмелены, меў аднак жа гаспадарскую амбіцыю. Абразіўся адразу, калі Я. Госцік зажадаў ад яго гарэлкі. Інакш паступіць не мог. Але абраза Цыванюка надта не спадабалася Госціку. Вырашыў стаць у абароне сваёй падхмеленай амбіцыі. На «мацаванне» ужо не хапала часу. Пасля некалькімінутовай тузаніны Госцік пусціў у рух свае ногі. Некалькі ўдараў у жывот і Цыванюк быў пераможаны — ляжаў амаль беспрытомны. У абароне Цыванюка вырашылі стаць вясельныя госці. Але Госціку «даў Бог ногі» і ён уцёк. Яго пабегу не ўдалося перашкодзіць нават спрытнаму Л. Я. з Беластока, бо Госцік раптам схапіў у рукі цагліну.

З НАЖОМ У РУЦЭ

Я. Госцік быў ужо ў сваёй хаце. І, хто ведае, магчыма ўсё было б добра, бо можа ён нічога больш не планаваў і лёг бы спаць. Але, як маланка з неба, Янку знайшлася аказія зноў вярнуцца на забаву і «падзейнічаць». Перад Янкаю паявілася маці сябра Паўкі. Папрасіла, каб ён пайшоў на забаву і заапекаваўся яе п'яным сынам. П'яны Янка доўга не надумваўся...

У хаце Цыванюка разыходзілася рэха прыгожай музыкі. Падпітыя пары кружыліся ва ўсе бакі ў бестурботнасці, забываючы нават, што заўтра трэба вяртацца дамоў, прыспешыць капанне бульбы, каб нагнаць час страчаны на вяселлі. Рагаты месяц заглядаў праз адчыненыя вокны.

Быў позні вечар, калі хтосьці сказаў Цыванюку, што Госцік зноў прышоў і стаіць пад акном. Цыванюк, як гаспадар, выйшаў на панадворак паглядзець, што на ім дзеецца. Але тут сустрэліся ўжо вачыма ворагі. Цыванюк, відавочна, загадаў, каб Госцік са сваімі сябрамі выйшаў з панадворка. У кожным выпадку, дыскусіі доўгай не было. У руцэ Госціка ў месячным святле бліснуў нож і праз хвіліну на панадворку пачуўся голас Цыванюка: «о..ей!» і стала ціха. Вуліцай ехалі падводай тры жанчыны. Міма падводы прабегла трое мужчын, у руцэ аднаго з іх паблісквау нож. Значыцца ўцёк.

✲

Янка Цыванюк ляжаў нерухома. У цмяных праменнях месяца яго твар выдаваўся смяротным. Хутка ўнеслі яго ў хату, паклалі на ложак. Жонка лямантавала, дзіця плакала. Левае плячо і рукаў жакета былі парэзаны, кроў струменнямі вылівалася, немагчыма было яе затрымаць... Рука была безуладнай. Падводай Янку адвезлі ў Гарадок, а адтуль — карэткай хуткай дапамогі ў бальніцу ў Беласток.

ДВА ЭПІЛОГІ — ДВА НЯШЧАСЦІ

У Янкі Цыванюка пашкоджаны сяродачны нерв левай рукі і адлокцявая жыла. Два месяцы праляжаў у шпіталі ў Беластоку. Рукою амаль не валодае. Паводле яго слоў, лекары сцвердзілі, што руку можна падлячыць, але трэба ехаць у Варшаву да лекараў - спецыялістаў. А гэта будзе каштаваць шмат грошай. Цыванюк не працуе на дзяржаўнай працы і яму прыходзіцца ўвесь час лячыцца на ўласны кошт, а гаспадарка ў цёшчы слабенькая, пачарпнуць грошай няма вельмі адкуль. Чалавек малады, мае дзіця, якому трэба забяспечыць будучыню. А што, калі рука зусім усохне? Да таго яшчэ яму пачынае дакучаць нервовая хвароба.

✲

28-га студзеня г. г. у Павятовым судзе ў Беластоку адбыўся судовы працэс супраць Янкі Госціка. Абвінавачаны не мог не прызнацца ў віноўнасці. Вёў сябе скромна, расказваў ўсё па чарзе. У апраўданне кідаў словы «я быў п'яны, нічога не памятаў, усяму вінавата гарэлка». Каментарыі тут не патрэбны. Можна сказаць толькі адно: гарэлку піў чалавек і чалавек нажом рэзаў чалавека. Гарэлка сама не рэжа.

У выніку судовага працэсу Янка атрымаў паўтара года турмы. Чалавек малады, яму толькі 19 год. Уявіце сабе, як на яго будуць глядзець людзі, калі ён вернецца з турмы. У яго псіхіцы на ўсё жыццё застанецца след злачынства, будзе мучыць гэты нож, які паблісквау у яго руцэ ў праменнях чыстага месяца. А як бацькам непрыемна і сорамна мець такога сына! Яны ж ніколі не пакрыўдзілі ў сваім жыцці.

Вось два эпілогі, два няшчасці. (іл)

Супольна і аднаасобна 2)

Дзе нама-ганні-там і вынікі

Сапраўды гаспадарчая дбайнасць аб зямлі хутка дала канкрэтны водгук ва ўзросце ўраджайнасці. Гэты ўзрост у спулдзельчай гаспадарцы за мінулы год у параўнанні з 1958 годам прадстаўляецца так: асноўных чатырох збожжавых культур на 2 цэнтнеры, бульбы на 16 цэнтнераў і цукровых буракоў — на 21 цэнтнер. Каб мець больш ясны вобраз дасягненняў спулдзельняў Беласточчыны, прагледзім, як гэтая справа выглядае ў некаторых з іх паасобна. Дапаможа нам у тым наступнае параўнанне гаспадарчых дасягненняў па ўраджайнасці спулдзельчай і аднаасобніцкай гаспадаркі.

СПУЛДЗЕЛЬНЯ і павет	I	II	а	б	в	III	а	б	в	IV
Дарожкі, Беласт.	4а,б	17,21	+4	+2,61	+4,54	165,84	+29,8	+45,8	+ 2,8	8
Крывая, Бельск	4	17,11	+3,91	+5,00	+4,28	130	— 6	+ 5,4	—15,2	10
Жубры, Беласток	4 і 5	13,74	+0,54	—0,86	+3,78	153,19	+17,2	+33,4	+48,2	8
Грабувак, Кольна	5	16,51	+3,31	+3,41	×	110	—26	—15	×	2
Ваські, Гайнаўка	5	13	—0,20	—0,4	+2,46	150	+14	+20	+23	10
Шэпетова, Высока-Мазов.	4	12,81	—0,39	—2,69	+1,08	100	—36	—37,3	+33	7
Вулька-Нур., Сямяцічы	5	12,80	—0,40	—0,3	+1,78	133,2	— 2,8	+12,2	+ 5,8	6
Старокорнін, Гайнаўка	5 і 6	14,25	+1,05	+0,85	×	151,6	+15,6	+21,6	×	1

Вытлумачэнне:

I — клас глебы.

II — ураджайнасць чатырох асноўных збожжавых культур у 1959 г.

а — у параўнанні да сярэдняй ваяводскай ураджайнасці гэтых культур у аднаасобніцкай гаспадарцы ў 59 г.

б — як «а», толькі ў параўнанні з сярэдняй павятовай.

в — у параўнанні з ураджайнасцю ў 1958 г. у тых жа спулдзельнях.

III — ураджайнасць бульбы ў спулдзельнях за 59 г.

Рубрыка IV — каторы год ужо гаспадаруюць супольна.

У рубрыках а, б, в, «+» азначае, што на даную колькасць ураджайнасць у спулдзельні вышэйшая ад сярэдняй ураджайнасці ў ваяводстве, ці ў тым павеце, у якім знаходзіцца спулдзельня.

«—» (мінус) — абазначае адваротнае.

Добра звярніце ўвагу на гэтую зводку. Яна нам ясна паказвае, што там, дзе было больш намаганняў, больш дбайнасці аб зямлі — плёны значна вышэйшыя ад вынікаў іншых спулдзельняў і аднаасобніцкіх гаспадарак. Але і ў тых сельгаскааператывах, у якіх ураджайнасць 4-ох асноўных сельгаскультур меншая ад сярэдняй ваяводскай, напрыклад, ураджайнасць жыта складае ў Васьках — 14,1 цэнтнера/га, у Вульцы-Нурэцкай — 15,42 цэнтнера/га, у Шэпетове — (пшаніцы) — 14,8 цэнтнера/га.

У нашых сялян шырока распаўсюджаны меркаванні, што спулдзельні займаюць найлепшыя часткі глебы. Звярніце тады ўвагу на I рубрыку. Бачым, што спулдзельні Беласточчыны найбольш маюць зямельных угоддзяў чацвертага і пятага класаў. Відаць тады, што меркаванні аб найвышэйшай якасці зямлі ў спулдзельні выссаны проста з бруднага пальца, тым больш, што ніякая спулдзельня (апрача Шэпетова) не мае вогуле трэцяга і ніжэйшых класаў зямельных угоддзяў. Усё толькі залежыць ад спосабу гаспадаравання.

ЖЫВЁЛАГАДОЎЛЯ

Аб эфектыўнасці сельскай гаспадаркі ў першую чаргу вырашае не высокая ўраджайнасць збожжавых культур, а добра арганізаваная жывёлагадоўля. Яна, менавіта, дае шырэйшыя магчымасці для павышэння ўраджайнасці.

Гэтая справа прадстаўляецца не зусім добра ў спулдзельчай гаспадарцы Беластоцкага ваяводства. Сярэдні паказчык для ўсіх спулдзельняў меншы за сярэдні ваяводскі ў аднаасобніцкай гаспадарцы: ў гадоўлі жывёлы на 1,8 штук і складае — 29,50 штук на 100 гектараў зямельных угоддзяў, а ў гадоўлі свіней на 2,7 штук і складае — 49 штук (таксама на 100 га зямельных угоддзяў). Узята тут пад увагу супольная і прысядзібная жывёла. Гэткі стан існуе аднак не ва ўсіх сельгаскааператывах. У шасці спулдзельнях колькасць жывёлы на 100 гектараў зямельных угоддзяў значна перавышае сярэдні паказчык для ўсяго ваяводства, а ў такіх спулдзельнях, як Дарожкі, Лужаны ці Шэпетова гэты паказчык, напрыклад, для жывёлы дасягае вышэй сарака і на 22,5 прац. вышэй паказчыка для аднаасобнікаў. Гэта азначае, што калі б якісьці аднаасобнік, маючы сто гектараў зямельных угоддзяў, гадаваў бы 100 кароў, то ў той час спулдзельня, пры аднолькавых умовах, гадавала б 123 каровы.

На Беласточчыне, як у сельгаскааператывах, так і ў аднаасобніцкай гаспадарцы, жывёлагадоўля арганізавана пакуль што вельмі прымітыўна. Усе працы ў гэтай галіне выконваюцца яшчэ ўручную. Гэта займае многа часу, вымагае шмат цяжкай працы і надта павышае сабекошты. Таму ў такіх спулдзельнях, як Крывая, ці Дарожкі, ў бягучым годзе правядзецца механізацыя асноўных прац па абслугоўванні жывёлы, а ў другіх сельгаскааператывах гадоўля з'яўляецца праблемай нумар адзін на гэты год. Спулдзельцы паставілі сабе як задачу на 1960 г. давесці жывёлагадоўлю да такога ўзроўню, каб на кожныя 100 гектараў зямельных угоддзяў прыпадала па 45 галоў жывёлы.

Задача не лёгкая, але ў спулдзельчай гаспадарцы на Беласточчыне існуюць поўнасцю рэальныя магчымасці яе выканання. Гэта будзе дасягнута шляхам пашырэння пасеваў кармавых культур, шляхам прызначэння да далейшай гадоўлі ўсяго прыплоду, закупкай і распаўсюджваннем пародзістай жывёлы і, урэшце, — шляхам паступовай механізацыі працы, шырокага ўгнаення сенажацяў і іх меліярацыі.

ВІКТАР РУДЧЫК

(Працяг у наступным нумары)

Мне стала не па сабе. Непрыемны, палючы холад прайшоў па ўсяму целу. З затаеннай трывогай я выйшаў ад Губарта. У галаву лезлі неспакойныя думкі. Я баяўся Куркова. Ніколі прадчуванне чагось нядобрага так не апанавала мною, як цяпер.

Калі Губарт дасць загад Куркову навесці праўкі, то я і справа, мне даручаная, загінулі. Чаму дагэтуль не ўдалося злавіць Куркова? Чым і як магу прадухіліць павісшую нада мной небяспеку? Я магу толькі ўцячы. Але для гэтага трэба ўпэўніцца, што правал непазбежны. Хто мяне можа папярэдзіць аб гэтым? Ніхто. А ўцякаць, канчаткова не ўпэўніўшыся, што я выкрыты, нельга. У адваротным выпадку гэта можа сапсаваць увесь наш план. Значыць, застаецца толькі чакаць.

І без таго невясёлы мой настрой пагоршыў Пахітун. Сёння павінен быў адбыцца завяршальны урок па вывучэнні шыфру. Патрэбы ў гэтым ніякай не было. Гэта разумеў і Пахітун і я. Я даўно авалодаў усім неабходным. Таму Пахітун, увайшоўшы, запрапанаваў:

— Не апаражніць нам замест заняткаў бутэлечку? Га? Можа, яна будзе апошняй?

Я не супярэчыў. Дастаў з тумбачкі недапітую бутэльку водкі, і мы накіраваліся ў пакой Пахітуна. Калі водкі ў бутэльцы не стала, Пахітун сказаў, чмокаючы языкам:

Слаўная водачка, ды мала.

Затым падняўся з крэсла, пахлопаў мяне па плячах і зусім ціха, быццам нас нехта мог падслухаць, сказаў:

— Сваякі вашы жывы і здаровы, не хвалюйцеся, — і, усміхнуўшыся, хутка выйшаў.

Ад нечаканасці я ўстрасянуўся. «Што ж дзеецца вакол мяне? Як разумець словы Пахітуна? Аб якіх сваяках мова?»

Зайшоўшы да сябе ў пакой, я замітусіўся па ім. Жыццё, асабліва вайна, «экскурсіі» на тылы ворага навучылі мяне глядзець на рэчы цвяроза і не супакойваць сябе ніякімі ілюзіямі. Я ведаў, куды ішоў, і на гэты раз, але я не думаў, што небяспека адна за другою будуць праследваць мяне па працягу ўсяго гэтага часу і трымаць у неаслабным напружанні. Няўжо цяпер, калі ясна вызначыўся поспех, павінна здарыцца бяда?

Дык аб тым, што жонка і дачка на Урале, ведаю толькі я. Губарту, Габішу і доктару я сказаў, што яны жывуць у Маскве. Як жа мог радыст Куркоў знайсці іх там, дзе іх няма? Калі ён прабраўся на Урал, я выкрыты.

«Што ж рабіць? Што?» зноў і зноў пытаў я сябе. І розум падказаў: чакаць. Шмат чакаў — пачакай яшчэ. Але чаму цягне Губарт? Дзеля чаго возіцца ён са мною?

(Працяг будзе)

Што край, то абычай

ХАДЗАПІ

Хадзапі — невялікае негрыцянскае племя — жывуць у сухіх саваннах Танганьікі (усходняя Афрыка), на ўсход ад горка-салёнага возера Н'яса.

Жывуць яны невялікімі родамі па некалькі дзесяткаў чалавек. Пасяляюцца там, дзе ў даны момант больш пладоў і звяроў для палявання. Хаты будуюць з галінак і травы. Ростам 120 — 140 сантыметраў. Багацце хадзапі невялікае: лук, дзесяць стрэл, каменная сякера, нож, паляўнічая сумка, лякарства ад укусаў змеяў, трубка. Пасудзінай служаць шкарлупіны страусавых яек. У гаспадарстве можна знайсці адзін — два гліняных гаршкі, у якіх прыгатаўляюць яд для стрэл, але гэтыя гаршкі хадзапі выменьваюць у суседніх плямён.

Хадзапі жывуць выключна з палявання, збіраюць часам дзікарастучыя плады. У ежы хадзапі невыбарлівыя. За выключэннем жаб, рыб, змеяў, кажаноў і каршуноў, яны з'ядаюць літаральна ўсё, што бегае па зямлі і лётае ў паветры, у тым ліку саранчу, чарапах, гіен, шакалаў, леапартаў і малп, бегемотаў і насарогаў.

На буйнага звера, напрыклад насарога, выходзяць усе мужчыны племені. Яны акружаюць звера з усіх бакоў, калі той падыдзе блізка да аднаго з паляўнічых, страляюць у яго затрутымі стрэламі. Затым ідуць за раненым зверам, пакуль ён не зваліцца з ног ад яду. Тут жа на месцы пачынаюць пір. Па абычаю племені жанчыны не павінны бачыць, як ядуць мужчыны. Таму звярычую тушу дзеляць на дзве роўныя часткі. Адну з'ядаюць самі, другую нясуць дамоў.

Пакуль мужчыны ходзяць па саванне, жанчыны і дзеці збіраюць плады хлебнага дрэва, баабаба, ягады, смачныя карэнні. Запасаў хадзапі не робяць. Усё, што ў адзін дзень збяруць, у той самы дзень і з'ядаюць.

Галава негра — племя Хадзапі.

Пасля палявання пачынаецца пір.

Хадзапі жывуць выключна з палявання.

Старадаўнія вялікодныя звычаі ў беларусаў

(Працяг са стар. 3)

нясе чалавеку шмат прыемнага. У Вялікую Пятніцу, па старадаўняму звычаю, хлопцы будуюць на ўзгорку, звычайна сярод сяла, моцную вялікую калыску, на якой моладзь забаўляецца ў вольныя хвіліны ад Вялікадня да Сёмухі. Звычайна пад вечар моладзь збіраецца ля калыскі, спявае любоўныя вяснянкі і гойдаецца парамі. Кожны юнак стараецца заімпанаваць сілай і лоўкасцю сваёй любай дзяўчыне, і намагаецца як наймацней разгойдаць калыску. Царква ў гэтай забаве бачыла немаральныя моманты, і таму вяла «барацьбу» з калыскай, але так «перамогі» і не дабілася. Калыскі мы і сёння можам убачыць не толькі ў сёлах, але і ў Саколцы недалёка ад царквы і касцёла. Калыханне ў вялікодны перыяд — гэта вельмі старадаўні звычай. Даўней чалавек гойдаўся на калысцы, каб праз штучна выкліканы вецер ачысціць сябе ад хвароб і разагнаць злыя сілы, якія могуць круціцца ля чалавека і шкодзіць яму.

Вялікая Субота, або Красная Субота праходзіла ў заканчванні ўсіх работ, звязаных з падрыхтоўкай да свята. Пад вечар усе мыліся ў лазнях або дома. Ну, і апошняй перадсвяточнай «работай» было фарбаванне яек і падрыхтоўка «мацуноў». У Вялікую Суботу адбываецца, згодна з хрысціянскімі абрадамі, свянчэнне вады і агня ў царкве ці касцёле. Гэтаму старадаўняму народнаму звычаю хрысціянства надало свой змест і форму. Сёння набожныя цёткі прыносяць з царквы ці з касцёла галавешачку з агнём і свянцоную ваду дзеля таго, каб гэтым агнём распаліць у печы і зварыць святочную ежу, а вадзіцу будуць ужываць ад урокаў благіх вачэй, на хрышчэнне дзяцей, на лячэнне, на адпужванне чарцей.

У гэтых хрысціянскіх абрадах, звязаных з вадой і агнём, не цяжка дашукацца старадаўняга культу агня і вады. Беларус лічыць ваду найчысцейшай і найздаравейшай за ўсё на свеце. Ён кажа: «Будзь здароў, як вада». А агонь таксама мае выключную ачышчальную сілу. Праз купалаўскае вогнішча скачуць дзеля ачышчэння. Агонь і вада былі і ёсць у вялікай пашане: народ называе агонь святым. Агонь і ваду нельга зневажаць: нельга пляваць, нельга на агонь мачыцца або таптаць. А як жа беражна нашыя бабулі захоўвалі на прыпечку ў ямцы ніколі не гаснучыя вугалькі, закопаныя ў попеле, ад якіх запальвалі лучыну, каб распаліць у печы ці асвятліць хату. Лішнім было б разводзіцца над тым, чаму ад найдаўнейшых часоў чалавек акружае такой вялікай пашанай ваду і агонь.

Далей , у вялікодных звычаях вялікую ролю грае сонца, як асноўная крыніца жыцця. Старажытны чалавек верыў у існаванне дзвюх магутных сіл: добрай і злой. Добрыя сілы ў разуменні тагачаснага чалавека даюць шчасце, радасць, дабро, сілы цёмныя, злыя чыняць заўсёды зло чалавеку, жывёле, палям і вядуць безупынную барацьбу з добрымі сіламі. Сонца — увасабленне добрай сілы.

Яшчэ не так даўно ў перадвялікодную ноч сабраўшыеся ля царквы ці касцёла стралялі, білі ў бубны, званілі, распальвалі вогнішча ля святынь. Гэты старажытны звычай меў на мэце настрашыць, разагнаць злыя сілы, якія тут канцэнтраваліся дзеля таго, каб у гэтую ноч змагацца з добрымі сіламі, перамагчы іх і пасеяць няшчасце для ўсяго чалавецтва. Гэтыя злыя духі згуртаваліся тут дзеля таго, каб падчас вялікоднай працэсіі вакол царквы, калі «усходзячае сонейка будзе ірдзець, радавацца, смяяцца, скакаць, каб яго выпіць, высмактаць», а гэтым самым пазбавіць чалавецтва жыцця і жыццедаўчага святла. Аб вялікім кульце сонца ў беларусаў ёсць неперагічанае мноства прыкладаў. У вялікодных абрадах і звычаях гэты культ выступае з асаблівай рэльефнасцю. Возьмем хаця б вялікодныя крашанкі. Беларусы заўсёды фарбавалі крашанкі на чырвоны і жоўты колер. Чырвань — гэта колер усходзячага сонца, а жоўтасць — колер дзённага сонца. На пісанках вельмі часта рабіўся ўзор прамяністага сонца. Ва ўсёй вялікоднай абрадавасці, як бачым, яйка мае выдатнейшую ролю, бо гэта арганічна звязана з культам сонца, бо яйка — сімвал зачатку жыцця, бо жаўток яйка падобен да сонца і формай і колерам. А якія ж прыгожыя, вобразныя і багатыя параўнанні, мастацкія звароты і эпітэты мы знаходзім у нашай народнай творчасці аб сонцы. Прык. «Жоўценькае сонца, як ячны жаўточак»... і інш. Ды не толькі ў вуснай творчасці праслаўляецца сонца. У матэрыяльнай культуры мы таксама спатыкаем выразныя элементы культу сонца нашых продкаў. Тут, безумоўна пазней, гэты культ выконваўся падсвядома. Напр., на шчытах старых беларускіх хат, на ваконных шалёўках і акяніцах, на дзвярах мы можам пабачыць сонцападобную прамяністую разьбу. Такая ж разьба спатыкаецца і на дробных прадметах, напр., на прасніцах, праніках і іншых прадметах хатняга ўжытку.

Перойдзем да аграрнага элементу ў вялікодных звычаях. Беларус спрадвяку быў земляробам і гадоўцам неабходнай жывёлы. Яго арганічны кантакт з жывой і мёртвай прыродай быў заўсёды цесны і моцны, а таму яго народная культура, як матэрыяльная, так і духоўная класічна земляробчая. Земляроб ці гадоўца ніколі не абмінаў магчымасці дзеля таго, каб забяспечыць ураджайнасць сваіх палёў і ахаваць іх ад стыхійнасці. Ён у Чысты Чацвер прагоніць хаця б адну-дзве барaзны дзеля аховы будучых ураджаяў. Пасвяціўшы «божыя дары» ў царкве ці ў касцёле, беларус чым хутчэй спяшаецца дамоў, не раз нацянькі праз балоты, лясы і кусты, каб раней за суседзяў прыйсці дамоў, каб быць першым і спраўным у земляробчай працы ўвесь год. А сеўшы за вялікодны стол, ставіў гліняную крынку, напоўненую розным збожжам, па сярэдзіне стала і закопваў у гэта збожжа пасвянцоную крашанку. Крашанка — сімвал сонца, пачатак жыцця, крыніца — пладародзя павінна садзейнічаць добраму ўраджаю ўсіх культур, якія прадстаўлены ў крынцы. А тое яечка, закопанае гаспадаром у глебу, і косці ад свянцонага мяса выразна кажуць аб тым, што чалавек прыносіць дары і зямельцы з просьбай, каб яна, як невычарпальная крыніца багацця, добра радзіла, дала пажаданы ўраджай. «Будзь багат, як зямля!» — кажуць на Вербніцу. Няма ніякага сумнення, што беларус і ў глыбокай мінуўшчыне ўсё рабіў, каб упрасіць у добрых сіл прыроды шчасця, поспехаў у земляробчых і жывёлагадоўчых справах. Сляды гэтых «паганскіх» элементаў, як бачым, датрывалі аж да нашых часоў, да XX ст.

Калі царква паказала, што ў небе пражываюць лепшыя дабрадзеі, чым «паганскія» і, што яны заўсёды і лепш могуць дапамагчы чалавеку, то чалавек, не адмаўляючыся ад старога дабрачынцы, пачаў зварочвацца да новых, да хрысціянскіх.

Заканчэнне ў наступным нумары

Для гаспадынь

Як захоўваць зімовыя рэчы

З надыходам цёплых веснавых дзён кожная гаспадыня задумваецца над тым, як лепш захаваць зімовае адзенне. Перш чым скласці зімовыя рэчы на захаванне, іх трэба як след вычысціць і прасушыць. Сушыць можна на двары ў сонечны цёплы дзень. Трывалыя рэчы выбіць выбівалкай. Вычышчаныя рэчы моцна перасыпаць парашком «ДДТ» або нафталінам.

Не трэба забывацца і на дробныя рэчы: цёплыя панчохі, шкарпэткі, абутак, а таксама старыя рэчы, якія пры неахайным захоўванні часта робяцца крыніцай распаўсюджвання молі. Дробныя шарсцяныя рэчы таксама трэба прасушыць, ачысціць і захаваць у навалачках або мяшках, шчыльна зачыненых скрынках або каробках, на дно якіх насыпаюць нафталін або парашок «ДДТ».

*

Каб мяса пры варцы зрабілася мяккім, яго трэба папярэдне на некалькі гадзін апусціць у малако.

*

Пірог лёгка дастаць з формы, калі адразу ж з духоўкі паставіць яе на мокрую анучу.

Усякая ўсячына

ШТО РАБІЦЬ, КАБ ДОЎГА ЖЫЦЬ.

«Калі вы хочаце, каб муж ваш доўга жыў і цешыўся здароўем, не дазваляйце яму сядзець у крэсле, калі ён вечарам вернецца змучаны з нарады. Не давайце яму адпачыць, а вышліце зараз жа адграбаць снег, рэзаць сечку, секчы дровы. Хай папрацуе вечарам». Так вучыць амерыканскі доктар кардыёлаг Роль Дадлей Уайт.

КАЛІ РЫБА ПАД «ГАЗАМ...»

Новы спосаб захоўвання рыбы знойдзены рыбакамі ў Кітаі. Злоўленай рыбе ўкладаецца ў рот ватка, змочаная ў алкаголь, а пасля закручваецца ў мокрую шматку. Рыба ад гэтага п'янее. Яе жыццёвыя функцыі змяншаюцца, як у чалавека падчас наркоза, і таму яна жыве доўгі час без вады, а пушчаная ў ваду зноў ажывае.

НЯЎДАЛАЕ ПРАРОЦТВА

Калі Філёмэна Кавакі з Моктэпэччыё (Італ'я) мела 10 год, яна была такая слабая і хваравітая, што доктар сказаў яе бацькам, што яна не дажыве дванаццаці год. У гэтым годзе яна адзначае сваё 102-ухгоддзе.

БОЛЬШ НАДЗЕЙНЫ, ЧЫМ КОМПАС

У пустыні здараецца, што компас у выніку наяўнасці ў зямлі жалеза выказвае адхіленне ад сапраўднага напрамку. Не памыляецца затое ніколі вярблюд, які праз сотні вёрст аднастайнага краявіду заўсёды дакладна знаходзіць правільную дарогу.

Толькі для жанчын

НАПАР ТВАРУ

Пудрыць твар шкодна і непрыгожа. Калі хочаце мець прыгожую скуру твару, рабіце напар. Для гэтага трэба прыгатаваць мешанку чабрэцу (папулярна - мацеранка), шалфею (шалвіі), ліповага цвету, мяты і рамонку — усяго аднолькава па колькасці. Мешанку запарваем у 2—3 літрах вады. Гарачы напар зліваем у вялікую міску і схіляем над парам твар. Неабходна прыкрыцца ручнікам ці абрускам, каб пар не праходзіў міма твару на бакі. Вытрымаць мінут 15, пасля асушыць твар чыстым ручнікам, дакладна памыць рукі і, заматаўшы пальцы ў бінт, або шматку, выпрасаваную моцна гарачым прасам (перад самай працэдурай), пачынаем выціскаць вугры. Распараная скура лёгка адпускае ўсё што непатрэбнае ў ёй. Потым намачыце ватку ў саліцылавым спірце і патрыце твар, каб у ямкі пасля вугроў не набіўся пыл і не выклікаў запалення скуры.

Яны выпаўнілі план

Тэрміновае выпаўненне нарыхтовак мяса дзяржаве належыць да святога абавязку кожнага гаспадара. І кожны павінен улічваць, што трэба планаваць яшчэ загаддзя, каб не адцягваць выпаўненне абавязковых нарыхтовак, каб мець чыстае сумленне перад дзяржавай, рабочымі, якія робяць земляробам машыны.

Да тых, хто гэта разумее належаць гаспадары: Іван Мінкевіч з вёскі Мялешкі, Мікола Хрэноўскі — Белявічы, Мікола Рошко — Гарадок, Іван Савіцкі — Зарэчаны, Мікола Банцарэвіч — Вейкі і інш. Абавязковыя нарыхтоўкі мяса на бягучы год яны выпаўнілі ўжо ў 100 прац.

Дзякуючы ім і многім іншым сумленным гаспадарам план абавязковых нарыхтовак мяса на тэрыторыі ГРН Гарадок (Беластоцкі павет) на І-шы квартал бяг. г. выпаўнены на 120 прац.

(мк)

З жыцця гурткоў ССМ Беластоцкага павета

Па ініцыятыве членаў Саюза сялянскай моладзі юнакі і дзяўчаты вёсак Лужаны і Пясчанікі на пачатку вясны, а таксама восенню гэтага года прымуць актыўны ўдзел у азеляненні дарог. Яны будуць на шашы і дарогах садзіць дрэвы.

✲

Па просьбе гуртка Саюза сялянскай моладзі з Коматаўцаў у Ярылоўцы будзе арганізаваны курс язды на матацыклах.

✲

У Мялешках ад 15 сакавіка моладзь і старэйшыя пачалі хадзіць на курс крою і шыцця.

✲

Усё больш і больш моладзі аб'ядноўвацца ў гуртках ССМ. Нядаўна ў Беластоцкім павеце ў беларускіх вёсках арганізаваліся два новыя гурткі: адзін у Баброўніках, а другі ў Случанцы.

м. х.

Растуць гурткі на Гайнаўшчыне

У апошні час значна актывізавалася праца БГКТ на Гайнаўшчыне. Гайнаўшчане, між іншым, вітаюць ІІІ З'езд нашага таварыства новымі гурткамі БГКТ.

Нядаўна тут узніклі гурткі ў наступных вёсках: у Палічнай (старшыня — Віктар Баран, сакратар — Анастасія Селевонюк, скарбнік — Уладзімір Раманюк), у Дабрыводах (старшыня — Аляксей Радзіонаў, сакратар — Уладзімір Артушук, скарбнік — Мікалай Клімовіч), у Чэхах Арлянскіх (старшыня — Іван Герасімюк, сакратар — Аркадзь Данілюк, скарбнік — Міхась Чыквін), у Ягадніках (старшыня — Рыгор Назарук, сакратар — Зіна Бобік, скарбнік — Надзея Далінская), у Пасечніках Вялікіх (старшыня — Мікалай Галёнка, сакратар — Міхась Галёнка, скарбнік — Уладзімір Галёнка), у Арэшкаве (старшыня — Іван Яцко, сакратар — Анатоль Скепка, скарбнік — Мікалай Скепка).

Васіль Дзун
Гайнаўка

Народны універсітэт у Гацьках

У Гацьках паспяхова працуе народны універсітэт. Чытаюць лекцыі тут юрысты, лекары, аграномы, настаўнікі.

Найбольшым зацікаўленнем карыстаюцца лекцыі юрыста. Калі прыязджае сюды суддзя Антоні Філцак з Беластоку, тады заўсёды поўная зала слухачоў.

Лекцыі на народным універсітэце знакомяць сялян з усімі неабходнымі для іх справамі з розных галін — юрыдычнай, медыцынскай, агранамічнай і г. п.

м. х

„NIWA"

Organ ZG BTSK Adres ZG BTSK: Białystok ul Warszawska 11, telefon 54-14.
Redaguje Kolegium. Adres redakcji: Białystok, ul. Wesołowskiego 1 tel. centr. 37-41 red. naczelny i sekretariat 25-89.
Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe RSW „Prasa".
Warunki prenumeraty w Polsce: miesięcznie — 2 40 zł. kwartalnie — 7.20 zł półrocznie — 14 40. zł. rocznie — 28.80 zł.
Wpłaty kierować na PKO Nr 12-6-1312 w Białymstoku dla PUPiK „Ruch". Na odwrocie należy zaznaczyć na jaki adres dokonano wpłaty i podać tytuł pisma.
Prenumeratę na „Niwę" przyjmują również wszystkie urzędy pocztowe i listonosze w całym kraju. Cena prenumeraty za granicą: kwartalnie — 10.15 zł półrocznie — 20.30 zł i rocznie — 40.60 zł. Należność na prenumeratę za granicą wpłacać na konto PKO Nr 1-6-100024 PKWZ „Ruch" Warszawa.
Zamówienia na „Niwę" z krajów europejskich jak i zamorskich (z wyjątkiem krajów demokracji ludowej) należy kierować pod adresem: CHZ „ARS POLONIA" Warszawa, Krakowskie Przedmieście nr 7. Obowiązuje przedpłata na konto N.B.P. Warszawa 2-6-51. Prenumerata roczna wraz z przesyłką zwykłą wynosi $ 4.16.
Nkł. 5.000 Bltk N 3

Першыя палявыя работы

На 29 сакавіка ў Мякішах ужо выйшлі ў поле на першую ворку 5 гаспадароў. Сяляне добра падрыхтаваліся да вясны. На палі і сенажаці вывезена штучнае і натуральнае ўгнаенне. Затрымка толькі з-за надвор'я.

Канстанцін Астапчук

Дрэнна з фондам пабудовы школ 1000-годдзя

У Сакольскім павеце некаторыя прэзідыумы грамадскіх рад нарадовых абыякава адносяцца да такой важнай справы, якой з'яўляецца грамадскі фонд будовы школ 1000-годдзя Польскай дзяржавы. І так у Бабіцкай грамадзе за 1959 год з 80 тыс. зл. уплачана толькі 4 тыс., а ў Старой Каменцы з 40 тыс. зл. уплачана 1 500 зл.

Дрэнна таксама з фондам на пабудову школ і ў Крынках. Там на 45 тыс. зл. уплачана 10 тыс. зл.

М. Х.

Грамадскім чынам

Па ініцыятыве мясцовай партарганізацыі і гуртка ЗМВ сяляне вёскі Клюковічы (Сямяціцкі пав.) пастанавілі грамадскім чынам пабудаваць у сваёй вёсцы будынак, у якім змяшчалася б адначасова грамадская святліца і супрацьпажарная раміза.

Клюковіцкія сяляне ўзяліся за справу дзелавіта. Ужо на месца пабудовы звезлі шмат жвіру, з якога маюць рабіць цэментавыя пустакі. На 15 красавіка камітэт пабудовы валодаў ужо сумай 10 тыс. зл. Гэтыя грошы паходзяць з фондаў, якія прызначылі на пабудову ГС, ГРН мясцовая школа і іншыя ўстановы, ды яшчэ самі гаспадары добраахвотна абавязаліся ўнесці па 25 зл. што дае разам 2 500 зл., а апрача таго члены партыі і ЗМВ унеслі ад 20 да 50 зл. кожны.

Гэтую ініцыятыву толькі пахваліць і пажадаць Клюкоўчанам, каб павятовы аддзел архітэктуры ў Сямяцічах як найхутчэй аформіў праект і зацвердзіў дазвол на пабудову. (вуэр)

Для выпускнікоў сярэдніх школ

У бягучым годзе будзе набор на кафедру Беларускай філалогіі пры Варшаўскім Універсітэце. Умовай прыняцця на першы курс беларускай філалогіі з'яўляецца здача ўступных экзаменаў, якія адбудуцца ў тэрміне ад 2—15 ліпеня г. г. Экзамены будуць праводзіцца па прадметах:

пісьмовыя — беларуская літаратура (на беларускай мове), руская, нямецкая, англійская, французская, латыньская мовы (па жаданню);

вусныя — беларуская літаратура з элементамі граматыкі, польская літаратура.

Кандыдаты на беларускую філалогію, якія атрымаюць матуру ў 1960 годзе, складаюць пісьмовыя заяўкі ў школе, у якой вучацца. Дырэкцыі школ перасылаюць зацверджаныя заяўкі на філалагічны аддзел Варшаўскага Універсітэта ў тэрміне да 15 чэрвеня 1960 года.

Асобы, якія атрымалі сярэднюю адукацыю ў папярэдніх гадах, перасылаюць дакументы непасрэдна на Варшаўскі Універсітэт. Адбываючыя вайсковую службу, складаюць заяўкі ў сваіх вайсковых часцях у тэрміне да 10 чэрвеня г. г.

Ад кандыдатаў на бел. філ. вымагаюцца наступныя дакументы:

1) Пісьмовая заяўка
2) Аўтабіяграфія
3) Індывідуальная анкета кандыдата на першы курс вышэйшай установы.
4) Копія метрыкі нараджэння
5) Матура ў арыгінале (тыя, якія здаюць матуральныя экзамены ў гэтым годзе, матуру далучаюць пасля яе атрымання),
6) Тры фатакартачкі ў размеры 37x52 мм. без галаўных убораў.
7) Лекарскае пасведчанне.

Падаем адрас, на які трэба накіроўваць дакументы:

Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28 Wydział Filologiczny.

В. Ш.

Рэдакцыйная пошта

Мікалай Перавой з Бельскага павета пытае, ці ў судзе, калі хто не ўмее гаварыць па-польску, можна гаварыць на роднай мове.

Адказ рэдакцыі: Так, калі хто не ўмее гаварыць па-польску, або цяжка яму выказацца на польскай мове, можа гаварыць на роднай мове. У гэтым выпадку суд, калі не ведае гэтай мовы, павінен даць перакладчыка. Такое права гарантуе кожнаму грамадзяніну заканадаўства Польскай Народнай Рэспублікі і кожны суд абавязаны прытрымлівацца гэтых законаў.

Моладзь Сідэркі

Амаль уся моладзь Сідэркі аб'яднана ў гуртку Саюза сялянскай моладзі. У гэтай вёсцы існуе маладзёжны хор. Найбольшыя цяжкасці харавы гурток мае з тым, што няма дзе сабрацца на рэпетыцыю. Ды наогул, моладзь збіраецца па цесных сялянскіх хатах. Але дзякуючы ініцыятыве моладзі, вёска ў хуткім часе будзе мець сваю святліцу. На адным са сваіх сходаў гурток ССМ вынес пастанову наконт рамонта грамадскім чынам пакінутага дома. І гэта пастанова паспяхова ажыццяўляецца.

М. Х.

Аб справах дарожных

У двух кіламетрах ад вёскі Плёскі, па шашы Бельск — Беласток, ёсць два прыпынкі ПКС. Тут чакаюць аўтобуса людзі шэрагу навакольных вёсак. Але бяда ў тым, што тут няма раскладу прыходу і адыходу аўтобуса, і людзі добра не ведаюць, калі тут яго чакаць. А на адным прыпынку няма нават знака, што тут спыняецца аўтобус. Шкада, што да гэтага часу ніхто не зацікавіўся гэтай справай.

Пеця Іванюк
Плёскі

Добры каваль

Івана Федарука, вясковага каваля, паважаюць у Плёсках. Вядома, работа цяжкая, але хто яе любіць, яна заўсёды прыносіць задавальненне і павагу людзей. Цяпер Івану Федаруку многа работы. Усё больш сялян зацікаўлена мець воз на гумовых колах, тым больш, што вясна, і тут без каваля не абыдзешся.

Пеця Іванюк

На здымку: Іван Федарук падкоўвае каня Васілю Карчэўскаму з вёскі Кожына.

Фота аўтара

Кінафільм хоць раз у месяц

У Мастаўлянах (Беластоцкі павет) ужо пяты месяц не было кінаперасоўкі. У мінулы месяц прыйшло паведамленне, што фільм будзе. Але і пасля паведамлення кінаперасоўка не прыехала. Жыхары Мастаўлян і навакольных вёсак чакаюць кінаперасоўку, бо хочуць мець магчымасць хоць раз у месяц паглядзець кінафільм.

Анатоль Хвойка
Мастаўляны

Упарадкуем школьны пляц

Доўгі час школьны пляц у Дубічах Царкоўных быў агароджаны драўляным плотам. Бяда была з гэтым плотам кіраўніку школы і ў першую чаргу вартаўніку. Амаль кожны дзень меў ён дадатковую працу: прыбіваў да плоту вострaколы, якія адрываў той ці іншы нягоднік. А што ёсць хлопцаў нямала, якія любяць пабалавацца кійком, вымушаны прызнацца.

Таму новы кіраўнік школы Георгі Койла адразу заняўся гэтай справай. Была прывезена да школы драцяная сетка на агарожу, а сяляне грамадскім чынам прывязлі жвіру і камення. Хутка школьны пляц будзе мець новую агарожу.

М. П.
Дубічы Царкоўныя

Няхай зелянеюць дарогі

Ужо значная частка дарог у нашых аколіцах абсаджана дрэвамі. За апошні час вялікую ўвагу гэтаму ўдзялялі грамадскія рады і школы. Не адзін селянін, едучы дарогай, любуецца маладой ліпкай ці таполяй і марыць аб тым часе, калі яны разрастуцца, і як тады будзе прыгожа. І вельмі шкада, што некаторыя неахайныя людзі ломяць дрэўцы дзеля таго, каб паганяць каня. Не трэба забываць, колькі людской працы і сродкаў укладзена ў гэтую справу, і што гэтыя маладыя ліпкі — таксама расткі светлай і прыгожай будучыні.

Юрка Скепка
Альхоўка

З гісторыі Альхоўкі

Вёска Альхоўка распалажана на ўскраіне Белавежскай пушчы. У час другой сусветнай вайны ў гэтай пушчы базаваў партызанскі атрад імя Суворава, у якім быў і там загінуў мой дзядзька.

Жыхары Альхоўкі былі вывезены далёка ад роднай зямлі. Вёску спалілі фашысты. Калі яны адступілі, жыхары Альхоўкі вярнуліся і адбудавалі вёску.

Янка Здаоўскі
Альхоўка

Дапамажыце нам

Дарагая рэдакцыя!

У нашай вёсцы многія выпісваюць «Ніву» і чытаюць, што ў многіх вёсках ёсць гурткі БГКТ, мастацкія гурткі і іншыя. А ў нас няма нічога. У вёсцы многа моладзі, ёсць добрыя песні і танцы. Але няма каму арганізаваць. Дапамажыце нам у гэтай справе. Будзем вельмі ўдзячны.

А. О.
в. Чараўкі
Беластоцкі павет

Самадзейнікі з Пілік

Мастацкі калектыў з Пілік з'яўляецца найбольш вядомым на Бельшчыне. У многіх вёсках і мястэчках самадзейнікі з Пілік паспяхова выступалі на сцэне. У іх праграме, выступленні салістаў, хора і інструментальнага аркестра. Як сцвярджае старшыня павятовага праўлення Саюза сялянскай моладзі, Яўгень Трускоўскі — мастацкі калектыў з Пілік паедзе на Грунвальдскія ўрачыстасці.

М. Х.

ПАПРАЎКА

У артыкуле «На чыім баку справядлівасць» (Ніва № 13(223) па віне аўтара памылкова быў пададзены 1959 г. Ільготы ў абавязковых пастаўках датычаць 1960 года. За памылку просім прабачэння ў чытачоў.

ГАСЦІННАСЦЬ

Прыняць гасцей у цяперашні час — справа нялёгкая, але ўсё ж-такі мы, як народ гасцінны, час ад часу запрашаем каго-не-каго, каб, як гэта кажуць, сябе паказаць і на людзей паглядзець. Сярод нашых гасцей трапляецца часам госць — свіння, які або нап'ецца праз меру і сварку падымае, або гаспадароў абгаворыць і плётак нарazносіць.

Ад такіх гасцей страхавальнае таварыства не застрахуе і гаспадары, хоць чырванеюць перад знаёмымі, са свінскім госцем абыходзяцца асцярожна, як з тухлым яйкам, каб той не разышоўся і сораму не нарабіў.

Наогул, людзей не перайначым. Прыходзіцца прымаць гасцей прошаных і няпрошаных. Мастацтва гасціннасці заключаецца ў тым, каб прымаць гасцей ветліва, з усмешкай, не даць гасцям зразумець, што ў сапраўднасці гаспадар аб іх думае.

Кемлівы гаспадар увіхаецца каля гасцей, як пчала вакол кветкі. Трэба так спраўляцца, каб і госці выйшлі здаволеныя, і расходу было мала. Разважлівы гаспадар найперш падае гасцям селядцы і па пары чарак чыстай. Пасля, з усмешкай ад вуха да вуха, прапануе па талерачцы баршчу, а затым з прыказкай — боршч ды каша ежа наша — падстаўляе кашу з скваркамі і налівае па чарцы.

Калі госці паядуць даволі, гаспадынька застаўляе стол вяндлінай, каўбасамі, рыбнымі стравамі, румяным індыком і іншымі ласункамі. А гаспадар ужо спакойны, як сфінкс. Сытыя госці пагрому на стале не зробяць. Некаторыя паспадзяюцца адгуляць сваё на гарэлцы, але тут услужлівы гаспадар падлівае ім піва. Пасля ўжо з'яўляецца і гарэлка, загаддзя разведзеная вадою. Падвыпіўшыя госці, ачараваныя ветлівасцю гаспадароў, ужо не разбяруцца ў гэтай містыфікацыі.

Многа можна скарыстаць, калі паставіць на стол недапечаную курку. Якая - небудзь абжора адваліць кавал кураціны і зараз жа, як па радыё, за сталом пройдзе чутка: «Не ешце куркі, цвёрдая і старая, як бабка гаспадароў». На другі дзень над гэтай самай дасмажанай курыцай практычныя гаспадары пальчыкі ліжуць. Усебакова карысна ўстанавіць парадак, каб выходзячыя госці, узамен за сваё паліто, аддавалі нажы і відэльцы. Такім чынам гаспадары забяспечаць сябе ад пакражы сталовых прылад. Як з гэтага вынікае, пры добра прадуманай арганізацыі, гасцей прымаць можна пры мінімальных расходах і вялікім узаемным задавальненні.

Дзядзька Лявонь

САМАДБСЛУГОЎВАННЕ

АРЫФМЕТЫК

— Якія маем дзеянні ў арыфметыцы? — пытае ў Янкі настаўнік.

— Складанне, адыманне, множанне, дзяленне, — адказвае Янка.

— А якое будзе дзеянне, калі кавалак дрэва перапілуем на два, — пытае настаўнік.

— Пілаванне, — адказвае Янка.

Вася Садоўскі
Старое Ляўкова.

У СЦЯПАНА ІМЯНІНЫ

У Сцяпана баль - гулянка,
Людна, шумна за сталом,
Шклянка бразгае аб шклянку,
«Чамаргесік» п'юць з віном.

Ёсць тут цесць Сцяпана, Сіман,
Кум Рамашка, сват Цімох,
Швагры, Мікалай і Дзіма,
А таксама братоў двох.

І суседзі тут Сцяпана,
Міхась, Гаўрык і Антось.
Ва усіх Сцяпан ў пашане:
— Хай жыве нам год са сто!

Плылі віна поўны рэкі,
Розум хмелем залілі.
Як пятух закукарэкаў,
Раптам бойку узнялі.

Агуркі, быццам гранаты,
Б'юць па дзверах, па сцяне.
Ходзіць ходырам ўся хата,
У рух нажы пайшлі, не смех.

А назаўтра у Рамашкі
Плечы вырваны з рубашкі,
А у брата, у Якуба,
Як труба, набракла губа.

Не пазнаеш і Гаўрыла —
Нос, не нос — свіное рыла.
Быццам фіга на суку,
Нос Антося на баку.

Сват Сцяпана ледзь жывы,
Пад вачыма ліхтары.
Дзіма скардзіцца на плечы,
Там таксама недарэчна.

А у брата, у Мікіты
Нос амаль зусім адбіты,
Як абгрызены бурак,
Ох і церпіць, небарак.

Споўніліся Колі мары,
Мае хлопец акуляры.
Сонца ён ужо не баіцца,
Толькі што людзей ўстыдзіцца.

А для свата, для Цімошкі,
Надарвалі вушы трошкі.
Як асіныя, трасуцца,
Людзі поўзаюць, смяюцца.

Сімана лёс не ратуе,
Трох зубоў яму бракуе.
З'яюць чорныя шчыліны,
Будзе помніць імяніны.

Ой, наздзекваўся лёс злосна
На Сцяпанавых гасцях.
Каму скула, хто без носа,
Другім боль па ўсіх касцях.

Ды й без ўлад не абышлося,
За скандал і «самжане»
Хутка ўсім ім давялося
Апынуцца у турме.

Янка Геразавец

ЧАМУ ЯЙКІ ЦВЕРДЫЯ

Муж да жонкі:

— Чаму яйкі цвёрдыя, як камень? Я хацеў, каб былі мяккія

Жонка:

— Я не ведаю, варыла цэлую гадзіну.

Марыся Мартонік
Радулін

ПАН І ПАСТУШОК

Адзін пан, пад'ехаўшы да вёскі, запытаўся ў пастушка:

— Колькі ў цябе авечак? Ці далёка да сяла? Ці глыбокая рэчка? Як цябе завуць?

— Семсот, сем міль, па калені, Тэафіль, — адказаў пастушок.

Аляксандр Бірылко
Васількова

МАЦІ І СЫН

Сын (залажыўшы рукі):

— Мама, я не пайду ў войска, глядзі, адна рука карацейшая.

Маці (таксама складае рукі):

— Сынок, паглядзі, у мяне таксама адна рука карацейшая.

Сын:

— Ты ж, мама, таксама ў войску не была.

Вася Касцючык
Кленікі

ДЗІВАК

Доктар прыйшоў да хворага дзівака і пытае:

— Што вам бракуе?

— Не ведаю, што.

— Дзе ў вас баліць?

— Не ведаю, дзе.

— Калі вы захварэлі?

— Не ведаю, калі.

— Тады ідзіце да аптэкі і купіце «не ведаю што», ужывайце гэта «не ведаю як», то будзеце здаровы «не ведаю калі».

Мікалай Валосік
Мокрае

Юшкаў Груд, Беластоцкі павет. У вёсцы знаходзіцца вельмі цікавы помнік, якога не сустрэнеш ва ўсёй нашай краіне. Гэта дом грамадскай святліцы. Яшчэ ў 1954 годзе ў ім былі некалькі рыпучых крэсел і даволі шмат кніжак у спарахнелай шафе.

— Быў час, — успамінае са слязінкай у вачах падстарэўшая моладзь у Юшкавым Грудзе, — калі з гэтай хаткі даносіліся гукі развясёлага гармоніка, ліліся задушэўныя песні.

— Даўно ўжо гэта было, — дадаюць з уздыхам другія.

Знайшліся людзі, якія патайком павыдзіралі з хаткі вокны, дзверы. Дажджы і сцюжы дапамаглі ім у гэтай знішчальнай працы. А ўсё ж хатка — святліца стаіць. Нават пастанова сесіі грамадскай рады, якая выдала прысуд на няшчасную хатку, каб яе разабраць і спаліць у мясцовай школе, аказалася бяссільнай.

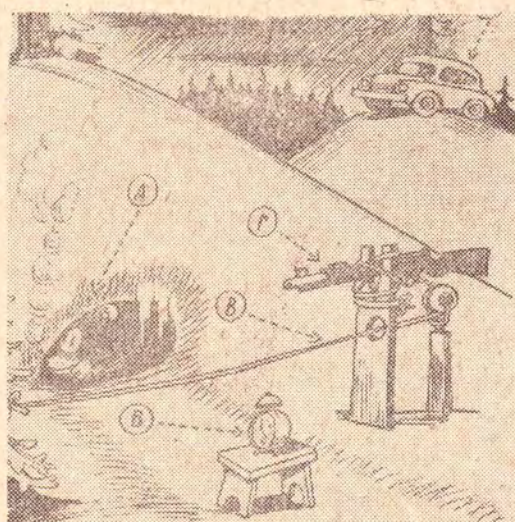
— Не дазволім, — запярэчылі працаўнікі Дзяржаўнага Фонда зямлі з павета (хатка, як пакінуты аб'ект да іх падлягае), нішчыць помнік культуры.

І хатка далей блішчыць сваім «культурным» выглядам на ўсю аколіцу.

Ходзяць слухі, што ў апошні час зацікавіўся гэтым «помнікам» аддзел культуры прэзідыума ВРН. На хатку маюць быць прыбіты шыльды, што, моў, шануйце і захапляйцеся гэтым рэдкім архітэктурным помнікам». Незадоўга, мабыць, у Юшкаў Груд прыедуць навуковыя даследчыкі. За імі ракой паплывуць экскурсіі з розных куткоў краіны, а то і заграніцы. І хатка — святліца ў мала знаным дагэтуль Юшкавым Грудзе, дзякуючы дбайнасці вясковай моладзі і мясцовых улад, стане слаўнай. (вб)

КУТОК ПАЛЯЎНІЧАГА

НА МЯДЗВЕДЗЯ З БУДЗІЛЬНІКАМ

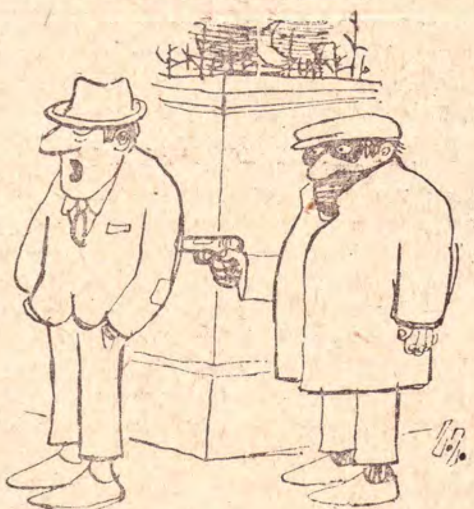
Перад бярлогай са спячым мядзведзем (А) ставіцца будзільнік (Б). Раздаецца званок. Звер выскоквае з бярлогі, каб спыніць будзільнік, але налятае на вяроўку (В), якая працягнута да стрэльбы (Г). Грыміць выстрал. І паляўнічаму (Д) застаецца толькі зняць шкуру з забітага мядзведзя.

СЯРОД СНЕЖНЫХ ЛЮДЗЕЙ...

— Калі ты, урэшце, зоймешся справай?

— Тады, калі высвятліцца — існую я ці не...

— Ну, стрэляйце, у мяне жонка і пяць дзяцей!...

На здымку: Грамадская святліца ў Юшкавым Грудзе.